

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2010

Bc. Katarína Kamasová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**KOMPETENCIE SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV ÚPSVaR
A PaMÚ PRI POSKYTOVANÍ PROFESIONÁLNEJ POMOCI
TRESTANÝM OSOBÁM
DIPLOMOVÁ PRÁCA**

Študijný program: Aplikovaná sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: PhDr. Martin Lulei PhD.

Nitra 2010

Bc. Katarína Kamasová

Ďakujem môjmu školiteľovi práce

PhDr. Martinovi Luleiovi, PhD.

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní
diplomovej práce.

ABSTRAKT

KAMASOVÁ, Katarína: *Kompetencie sociálnych pracovníkov na ÚPSVaR a PaMÚ pri poskytovaní profesionálnej pomoci trestaným osobám*. [Diplomová práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: PhDr. Martin Lulej, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister (Mgr.) – Nitra: FSVaZ, 2010. 68 s.

Prezentovaná práca ponúka prehľad kompetencií, činností, práv a povinností probačného a mediačného úradníka, ako aj sociálneho pracovníka na Úrade práce sociálnych vecí a rodiny na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri profesionálnej pomoci trestaným osobám. Skladá sa zo štyroch častí, ktoré na seba nadväzujú. V prvej kapitole autorka uvádza koncept restoratívnej justície, o ktorú sa opiera celá nová stratégia odklonov alternatívneho riešenia v trestnom konaní. Prezentuje riešenia uvedených trestov na Slovensku v súčinnosti s probačnými a mediačnými úradníkmi. Poslednou časťou tejto kapitoly je sociálna práca v trestnej justícii. Probačnému a mediačnému úradníkovi ako kľúčovému subjektu pri výkone činností, kompetencií, práv a povinností pri pomoci trestaným osobám podľa Zákona č. 550/2003 o probačných a mediačných úradníkoch sa venuje druhá kapitola. V tretej kapitole autorka opisuje sociálneho pracovníka, jeho pôsobnosti a činnosti podľa Zákona č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately, ktorého úradným pôsobiskom je Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. V poslednej kapitole autorka v súvislosti s hlavným cieľom práce ponúka na základe metódy obsahovej analýzy a následnej komparácie náhľad na rozdielnosť a súlad vybraných aspektov kompetencií, činností, práv a povinností probačného a mediačného úradníka a sociálneho kurátora podľa platnej legislatívy pri práci s trestanými osobami. V závere autorka prezentuje odporúčania pre skvalitnenie praxe tejto problematiky.

Kľúčové slová:

Probačný a mediačný úradník. Sociálny kurátor. Kompetencie. Činnosti. Práva a povinnosti. Alternatívne tresty.

ABSTRACT

KAMASOVÁ, Katarína: Competencies of social workers at ÚPSVaR and PaMÚ for providing of the professional help to the punished person . [Diploma work] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department of social care. – Tutor: PhDr. Martin Lulei, PhD. Master of degree: Magister (Mgr.). – Nitra: FSVaZ,2010 68 p.

Presented work offers the overall summary of competencies, activities, rights and duties of the probate and mediatory clerk as well as the social worker at ÚPSVaR for providing the professional help to the punished persons. The work is divided into four parts, which are interconnected. The first chapter is focused on the concept of restorative justice that is the core of the new strategy of diversions of alternative solutions in the criminal act. The author presents view of solution of the mentioned sentences in Slovakia with the cooperation of probate and mediatory clerks. The last part of this chapter consist of the social work in the criminal judiciary itself. The second chapter discusses more deeply the probate and the mediatory clerk as the key subject at running activities, competencies, rights and duties in helping to the punished persons according to the Law n. 550/2003 about probate and mediatory clerks. In the third chapter the author describe the social worker, her field of activity and activities according to the Law 305/2005 about social – law protection of children and social curatorship, whose official place of work is UPaSVR, Authority of social – law protection of children and social curatorship. At the end the author presents the recommends for bigger quality of practice of this problematics.

The last chapter based on the method of the content analyses has the connection to the main aim of the work as it offers the author's view on the difference and the conformity of chosen aspects of competencies, activities, rights and duties of probate and mediatory clerk according to valid legislation for work with the punished persons.

Key words: Probate and mediatory clerk. Social curator. Competencies. Activities. Rights and duties. Alternative sentences.

OBSAH

ÚVOD	10
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY V TRESTNEJ JUSTÍCIÍ	11
1.1 Retributívna a restoratívna justícia	11
1.2 Súčasný stav riešenie problematiky v Slovenskej republike a v zahraničí	12
1.3 Alternatívne riešenie trestných vecí v Slovenskej republike	13
1.3.1 Najčastejšie využívané alternatívne tresty v SR v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom	15
1.4 Sociálna práca v trestnej justícii	17
2 PROBAČNÝ A MEDIAČNÝ ÚRADNÍK AKO KLÚČOVÝ PRACOVNÍK PRI VÝKONE PROBÁCIE A MEDIÁCIE	19
2.1 Probačná a mediačná služba	19
2.2 Právno – teoretické vymedzenie mediácie	20
2.3 Právno – teoretické vymedzenie probácie	21
2.4 Práva a povinnosti PaMÚ	23
2.5 Kompetencie a činnosti PaMÚ	23
3 SOCIÁLNY PRACOVNÍK NA ÚPSVaR PRI PRÁCI S TRESTANÝMI OSOBAMI	27
3.1 Sociálny pracovník na ÚPSVaR pracujúci s trestanými osobami	27
3.2 Kompetencie sociálneho pracovníka na UPSVaR podľa zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele	27

4 KOMPARÁCIA VYBRANÝCH DRUHOV ASPEKTOV KOMPETENCIÍ, PRÁV A POVINNOSTÍ PAMÚ A SOCIÁLNYCH KURÁTOROV VO VZŤAHU K CIEĽOVEJ SKUPINE TRESTANÝCH OSÔB PODĽA PLATNEJ LEGISLATÍVY	32
4.1 Ciele a otázky prieskumu	32
4.2 Metódy prieskumu	33
4.3 Plán prieskumu	42
5 VÝSLEDKY	44
6 DISKUSIA	58
ZÁVER	64
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	65
PRÍLOHY	69

ZOZNAM SKRATIEK

EÚ	- Európska únia
FO	- Fyzická osoba
PaMÚ	- Probačný a mediačný úradník
PMS	- Probačná a mediačná služba
PO	- Právnická osoba
POVTOS	- Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody
SR	- Slovenská republika
SPODa SK	- Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela
TP	- Trestný poriadok
TZ	- Trestný zákon
ÚPSVaR	- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VTOS	- Výkon trestu odňatia slobody

ZOZNAM TABULIEK

<i>Tab. 1</i> Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK podľa platnej legislatívy	35
<i>Tab. 2</i> Práva a povinnosti PaMÚ a SK podľa platnej legislatívy	41
<i>Tab. 3</i> Kategória č. 1: Dokumentácia o trestanej osobe	44
<i>Tab. 4</i> Kategória č. 2: Prevencia	46
<i>Tab. 5</i> Kategória č. 3: Dohľad nad trestanou osobou	50
<i>Tab. 6</i> Kategória č. 4: Súčinnosť v trestnom konaní	51
<i>Tab. 7</i> Kategória č. 5: Mediácia	53
<i>Tab. 8</i> Kategória č. 6: VTOS a pomoc po prepustení z VOTS	55

ÚVOD

Systém trestného práva ukladá páchatelom sankcie za porušenie pravidiel a noriem našej spoločnosti, čo má svoj systém a účel, ale na druhej strane za každým konkrétnym spisom je osoba, konkrétny osud človeka a nesprávne uložený trest môže do budúcnosti úplne zničiť život súdenému človeku. Na jednej strane máme skupinu, ktorá pácha trestné činy, v mnohých prípadoch aj pod vplyvom situácie, do ktorej sa dostala nie vlastnou vinou. Na druhej strane je tu skupina poškodených a verejnosť, ktorí súcítia s poškodenými a žiadajú tvrdé zakročenie. S rastom kriminality rastie aj nespokojnosť a strach u verejnosti. Všetko toto vyvoláva potrebu riešiť danú situáciu, nachádzať nové postupy a metódy. Ako jedna z možností riešenia tohto problému sa v ostatných rokoch javí prípustnosť ukladania alternatívnych trestov. Tu je však nutné zdôrazniť potrebu spolupráce zainteresovaných subjektov: odbory sociálnych vecí, okresné sudy, komunita, z ktorej odsúdený pochádza, verejno-prospešné subjekty. Už názov našej diplomovej práce hovorí o tom, že sa budeme venovať hlavne kompetenciám a činnostiam probačných a mediačných úradníkov a sociálnych kurátorov, ale aj ich vzájomnou spolupracou s trestanými. Práca s odsúdenými, trestanými aj s recidivistami je potrebná, pretože tak sa ochráni človek a aj spoločnosť. Určite sú medzi nimi vnímaví a inteligentní ľudia, ktorým ak podáme pomocnú ruku, sú schopní vrátiť pomoc a prejavenu dôveru spoločnosti, nielen zanechaním trestnej činnosti, ale aj vytváraním tých správnych hodnôt a príkladným životom.

Hlavným cieľom práce je komparácia vybraných aspektov kompetencií, práva a povinností PaMÚ a sociálnych kurátorov vo vzťahu k cieľovej skupine trestaných osôb na základe platnej legislatívy.

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY V TRESTNEJ JUSTÍCIÍ

Uvedomujeme si, že rozhodovanie o vine a treste nie je vec jednoduchá. Hoci v súčasnosti ešte stále pretrváva stav, kedy je naše zaobchádzanie s kriminalitou a páchatelmi trestnej činnosti príliš sústredené na definovanie trestného činu a na jeho potrestanie, o páchatel'ov sa zaujímate málo, nevieme, prečo sa činu dopustil, nevieme, či je schopný zmeny a domnievame sa, že prijatím alternatívnych trestov do nášho trestného práva sa situácia podstatne zlepši a aj „kriminálnici“ dostanú druhú šancu. Každý má na ňu právo, čo vyjadruje aj profesor klinickej a forenznej psychológie Anton Heretik slovami: „I páchatel' mnohonásobnej surovej vraždy bol niekedy v minulosti bezmocným dieťaťom. ...nesúďme, ale prispejme k pochopeniu, prečo sa z nevinného človeka stal človek zločinec.“

1.1 Retributívna a restoratívna justícia

Skôr, ako sa začneme venovať konkrétnym cieľom našej práce, je nutné sa oboznámiť s vývinom trestnej justície, presnejšie s trestaním z dvoch pohľadov, a to z hľadiska retributívneho a restoratívneho. Retributívna justícia pochádza z anglického slova „retributive justice,“ čo znamená odplatná, trestajúca justícia. V retributívnej justícii má obeť pasívne postavenie a viac sa zameriava na obvineného, čiže na toho, kto trestný čin spáchal. Z tohto hľadiska vyplýva, že na trestnom konaní sa obeť zúčastňuje iba v minimálnom rozsahu. Retributívna justícia sa síce snaží pomôcť obeti, no táto pomoc nie je v takom rozsahu, v akom by to naozaj potrebovali. Táto politika vychádza z predpokladu, že tradičná trestná justícia už má zavedené všetky možnosti na poli s kriminalitou.

V mnohých prípadoch sa začínajú využívať alternatívne formy riešenia trestnej činnosti, ktoré prináša restoratívna justícia. Je odvodená z anglického slova „restore“ – obnoviť, navrátiť do pôvodného stavu. „Restoratívna justícia sa usiluje o maximálnu možnú mieru uzdravenia a obnovu trestným činom narušených vzťahov a za týmto účelom účastníkom umožňuje spoločne identifikovať spôsobené ujmy a vzniknuté potreby a od nich sa odvíjajúce povinnosti a záväzky“ (Zehr, 2003, s.26).

„Restoratívny prístup k riešeniu konfliktov s trestným zákonom neznamena odmietnutie klasických trestných postupov a sankcií, ale ide o ich vhodné doplnenie, rozšírenie

možnosti voľby, reakcie na trestný čin a možností pre individualizovaný prístup k páchatel'ovi, čo vo svojich dôsledkoch pozitívne ovplyvňuje účinnosť trestného postihu“ (Kuchta, 2005, s.192). Hlavné ciele restoratívnej justície sú: „kľúčové rozhodnutia vložiť do rúk jednotlivcov, ktorých sa trestný čin týka, prispieť k tomu, aby napĺňovanie trestnej spravodlivosti malo ozdravný, transformatívny proces, aby ďalej nebola páchaná trestná činnosť“ (Zehr, 2003, s. 48). Pri tejto forme alternatívneho riešenia trestnej činnosti je zrejmé, že je tu potrebná účasť všetkých zainteresovaných strán, čiže páchatel'a, obeť a členov komunity. Cieľom nie je potrestanie páchatel'a, ale obnova narušených sociálnych vzťahov a obnova narušených hodnôt. Páchatel' si musí sám najprv uvedomiť, priznať svoju chybu a vinu, porozumieť svojmu konaniu a viesť svoj život tak, aby sa nedostával do konfliktu so zákonom. Pri tejto forme sa nemusia striktne dodržiavať presne stanovené pravidlá. Restoratívna justícia sa zameriava hlavne na vzájomnú spoluprácu páchatel'a, obeť a ich sociálneho spoločenstva za účelom nápravy vzniknutej problémovej situácie. „Veľkým prínosom konceptov restoratívnej justície je fakt, že prináša mnoho možností ako individualizovať nielen využívané sankcie, ale aj samotný proces prejednávania deliktov. Zo svojej podstaty ponúka možnosť prihliadnutia ku špecifickej situácii páchatel'a aj obeť“ (Smutková, 2006, s.215). Restoratívny prístup sa javí oveľa lacnejší a efektívnejší, pretože dáva možnosť, aby sa z pasívneho objektu trestného konania stal subjekt motivovaný vlastným správaním, ktorým môže zmeniť alebo zmierniť dopad svojich činov, a tým sa zbaviť nálepky „kriminálnika,, (Soska, 2006).

1.2 Súčasný stav riešenie problematiky v Slovenskej republike a v zahraničí

Čo sa týka probačnej a mediačnej služby, ktorá je vo svete už známou metódou a má svoju tradíciu už niekoľko rokov, u nás je len v začiatkoch. Vláda Slovenskej republiky ju schválila ako modernizáciu sankčného systému a prijatím zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch s účinnosťou od 1.1.2004 došlo k zakotveniu postavenia, pôsobnosti, kompetencií a práv týchto štátnych úradníkov do trestného konania. S prijatím tohto zákona bolo ale nutnosťou aj prijatie aj rekodifikovaných trestných kódexov, ktoré priniesli zmeny aj pri aplikácii mediácie a probácie.

Prvé a základné ustanovenia týkajúce sa sociálnoprávnej ochrany upravoval zákon č.256/1921 Zb. o ochrane detí v cudzej starostlivosti a detí nemanželských. Ochrana bola poskytovaná všetkým deťom do 14 rokov veku, ktoré mohli byť umiestnené v náhradnej starostlivosti len s povolením príslušného štátneho orgánu. V súčasnosti sociálnoprávnu

ochranu upravuje najmä zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, ktorá poskytuje pomoc profesionálnymi sociálnymi pracovníkmi, a to najmä deťom, mladistvým, ale aj plnoletým fyzickým osobám. Dňom 1. januára 2009 nadobudol účinnosť zákon č. 466/2008 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

Súčasný stav probačných a mediálnych aktivít sa v Európskej únii (ďalej len EÚ) odvíjal od spoločenských tradícií, ekonomických a politických systémov v danej krajine. Záujem o páchatel'a sa stal aktuálnym až koncom 19. a na začiatku 20. storočia, kedy sa začalo diskutovať o negatívnych aspektoch trestu odňatia slobody. Následne sa začali rozvíjať aj nové formy trestov a opatrení, ktoré neboli spojené s odňatím slobody a niesli sa v spojení s charitatívnou starostlivosťou o osoby prepustené z výkonu trestu. Čo sa týka právnych úprav probačnej služby v jednotlivých krajinách EÚ sa môžeme stretnúť so začlenením probácie ako špecializovanej sociálnej práce priamo do systému justície (Francúzsko) Na výkone probácie sa v Rakúsku a Holandsku okrem probačných úradníkov podieľajú i ďalšie orgány a osoby ako aj súkromné organizácie. Vo Veľkej Británii zaisťujú tieto služby súkromné justičné orgány (Doubravová, 2001). Zákonné možnosti diferencovaného výkonu probácie sú rozsiahle. Je možné podrobiť odsúdeného odvykaciu alebo inému liečeniu, ústavnému alebo ambulantnému, psychiatrickému vyšetreniu, umiestniť odsúdeného v zvláštnom zariadení, stanoviť povinnosť účasti v probačnom stredisku alebo dokonca kombinovať probáciu s peňažným trestom alebo krátkodobým odňatím slobody, ako to robia vo Veľkej Británii (Národná obroda, Mediácia a probácia – novinka v našom súdnictve). Ani mediácia nie je výdobytkom modernej civilizácie. V modernej podobe ju začali v sedemdesiatych rokoch minulého storočia uplatňovať v USA a vo Veľkej Británii, rýchlo sa zakorenila aj v krajinách EÚ. Využíva sa v občianskoprávných sporoch, kam patria rodinné a komerčné, v komunitnej oblasti, pri susedských sporoch, ale aj v trestnoprávnom konaní.

1.3 Alternatívne riešenie trestných vecí v Slovenskej republike

Problematika modernizácie trestnej politiky predstavuje jednu z kľúčových tém z pohľadu novoformujúcej sa sociálnej práce s páchatel'mi trestných činov. "V odbornej literatúre sa stretávame s rozlišovaním alternatívnych trestov v užšom a širšom poňatí. Do užšieho poňatia zaradíme také tresty a opatrenia, ktoré v sebe zahŕňajú odborné psychosociálne vedenie a kontrolu páchatel'a zaisťovanú špecializovanou sociálnou službou, ktorú na

Slovensku vykonávajú probační a mediační úradníci. U širšieho poňatia pod pojmom alternatívne tresty rozumieme všetky alternatívy v smere ku klasickému súdnemu procesu alebo, v prípade trestu, všetky tresty nespojené s odňatím slobody,, (Lášticová, 2007, s.12). A práve probácia a mediácia má za hlavnú úlohu riešiť trestné veci spôsobom nespojeným s trestom odňatia slobody a aby bol tento trest nahradený inými alternatívnymi metódami. Prijatím už spomínaného zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch štát vytvoril inštitucionalizované podmienky pre širšie uplatňovanie alternatívnych trestov a postupov v trestnej justícii. Proces zavádzania alternatívnych trestov nie je ani zďaleka u nás ukončený proces, aj keď je už zakotvený v legislatíve. Trestné veci sa v našich podmienkach môžu alternatívne riešiť v dvoch rovinách. A to jednak v rámci Trestného zákona (ďalej len TZ) a Trestného poriadku (ďalej len TP), a jednak v prostredí, ktoré nie je trestným právom regulované, ale v ktorom možno podľa právnej úpravy dosiahnuť.

Roviny alternatívneho riešenia trestných vecí:

1. Alternatívne riešenie trestných vecí v systéme trestného práva:

- alternatívne riešenie trestných vecí v oblasti trestného práva hmotného,
- alternatívne riešenie trestných vecí v oblasti trestného práva procesného,

2. Alternatívne riešenie trestných vecí mimo systém trestného práva:

- alternatívne riešenie trestných vecí prostredníctvom mediácie,
- alternatívne riešenie trestných vecí prostredníctvom probácie (Klátik, 2008).

Riešenie trestných vecí alternatívnymi metódami je vlastne spôsob vybavenia trestnej veci bez toho, aby bol páchatel'ovi uložený trest odňatia slobody, alebo aby sa aspoň vec vybavila bez náročného pojednávania.

Alternatívne k trestu odňatia slobody sa trestné veci riešia formou:

1. Alternatívnych trestov, ktoré namiesto trestu odňatia slobody zaručujú splnenie účelu trestu rovnako, ako keby bol odsúdeným vykonaný nepodmienečný trest odňatia slobody, a to sú:

- trest domáceho väzenia (§ 53 TZ)
- trest povinnej práce (§ 54-55 TZ)
- peňažný trest (§ 56-57 TZ)
- podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody (§ 49-50 TZ)
- podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody (§ 51-52 TZ)

2. Hmotno-právne alternatívy k potrestaniu sú to vlastne reakcie súdnictva na trestný čin, ktorý nie je spojený s trestnou sankciou, a to sú:

- upustenie od potrestania
- upustenie od súhrnného trestu a ďalšieho trestu (§ 44 TZ)
- upustenie od potrestania mladistvého (§ 98 TZ)
- podmiennečne upustenie od potrestania mladistvého (§ 101 TZ)

3. Procesné alternatívy k potrestaniu páchatel'a - „ Odklon v trestnom konaní znamená trestno-procesný spôsob vybavenia trestnej veci bez toho, aby bolo nariadené hlavné pojednávanie. Predstavuje alternatívu v spôsobe vybavenia trestnej veci, a v prípade podmiennečného zastavenia trestného stíhania, podmiennečného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného a zmieru aj procesnú alternatívu k potrestaniu páchatel'a” (Klátik, 2008, s. 83) . Patrí sem:

- podmiennečné zastavenie trestného stíhania (§ 216-217 TP)
- podmiennečne zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 217-218 TP)
- zmier (§ 220-227 TP)
- konanie o dohode o vine a treste (§ 232-233, § 331-335 TP)
- trestný rozkaz (§ 353-354 TP)(Klátik, 2008)

1.3.1 Najčastejšie využívané alternatívy v SR v Súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom

Rozšírenie alternatívnych trestov má za cieľ posilniť zásadu, že nepodmiennečný trest odňatia slobody je len "ultima ratio," ktoré treba uplatniť len vtedy, keď iné, menej závažné prostriedky boja proti zločinnosti, vrátane trestov bez odňatia slobody, zlyhali. PaMÚ sa podieľa pri výkonoch alternatívnych trestov páchatel'a najmä pri podmiennečnom odklade výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, pri kontrole trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia, ochranné opatrenia - ochranné liečenie

Podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom

Súd môže podmiennečne odložiť výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho tri roky, ak páchatel'ovi zároveň uloží probačný dohľad nad jeho správaním v skúšobnej dobe. Pri určení probačného dohľadu ustanoví súd skúšobnú dobu na 1 – 5 rokov. Počas skúšobnej doby musí páchatel' viesť riadny život a zároveň dodržiavať obmedzenia alebo povinnosti, ktoré mu súd uložil a sú súčasťou probačného dohľadu. Jednou z povinností páchatel'a je podrobiť sa blízkej spolupráci s probačným a mediačným úradníkom. Probační a mediační úradníci sú v tomto procese kľúčoví, pretože páchatel', ktorému bol uložený probačný dohľad, je povinný strpieť nad sebou kontrolu vykonávanú probačným a mediačným

úradníkom. V rámci kontroly je odsúdený povinný aktívne spolupracovať. Podľa § 51 ods.3 TZ spočívajú obmedzenia najmä v zákaze:

- návštev športových alebo iných hromadných podujatí,
- používania alkoholických nápojov a iných návykových látok,
- stretávania sa s osobami, ktoré majú na páchatel'a negatívny vplyv alebo ktoré boli jeho spolupáchatel'mi alebo účastníkmi na trestnom čine,
- vstupu na vyhradené miesta alebo priestory, na ktorých trestný čin spáchal,
- účasti na hazardných hrách, hrania na hracích automatoch a uzatvárania stávk.

Podľa § 51 ods. 4 TZ spočívajú povinnosti najmä v príkaze:

- nepriblížiť sa k poškodenému na vzdialenosť menšiu ako päť metrov a nezdržiavať sa v blízkosti obydli'a poškodeného,
- vyst'ahovať sa z bytu alebo domu, v ktorom sa neoprávnené zdržuje alebo ktorý protiprávne obsadil,
- nahradiť v skúšobnej dobe spôsobenú škodu,
- zaplatiť v skúšobnej dobe dlh alebo zameškané výživné,
- osobne alebo verejne sa ospravedlniť poškodenému,
- v skúšobnej dobe získať určitú pracovnú kvalifikáciu alebo sa zúčastniť na rekvalifikačnom kurze,
- podrobiť sa v súčinnosti s PáMÚ alebo iným odborníkom programu sociálneho výskumu alebo inému výchovnému programu,
- podrobiť sa liečeniu závislosti od návykových látok, ak mu nebolo uložené ochranné liečenie,
- podrobiť sa v skúšobnej dobe psychoterapii alebo zúčastniť na psychologickom poradenstve,
- zamestnať sa v skúšobnej dobe alebo uchádzať sa o zamestnanie.

Trest domáceho väzenia

Trest domáceho väzenia predstavuje nový, doposiaľ v podmienkach SR zriedkavo využívaný druh trestu. V roku 2006 bolo na Slovensku uložených len 6 trestov domáceho väzenia a v roku 2007 len 25 trestov domáceho väzenia (Rajnič, 2009). Jeho základným motívom je možnosť pre odsúdeného, zachovať si sociálne, prípadne aj ekonomické väzby. Nezanedbateľné je aj hľadisko hospodárnosti, keďže výkon takého trestu je neporovnateľne menej nákladný než výkon trestu odňatia slobody v Ústave na výkon trestu odňatia slobody.

Podľa § 53 Trestného zákona môže súd uložiť páchateľovi prečinu trest domáceho väzenia až na jeden rok. Odsúdený po dobu výkonu trestu domáceho väzenia je povinný v čase, ktorý určí súd, zdržiavať sa vo svojom obydli, viesť riadny život a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, ak je táto kontrola nariadená. Po dobu výkonu trestu domáceho väzenia môže odsúdený opustiť svoje obydlie len po predchádzajúcom súhlase probačného a mediačného úradníka alebo orgánu, ktorý spravuje technickú kontrolu nad odsúdeným a len z naliehavého dôvodu a na nevyhnutne potrebný čas.

Trest povinnej práce

Odsúdený, ktorý sa previnil voči spoločnosti, má šancu odčiniť svoje správanie prácou pre všeobecný prospech, napr. upratovaním verejných priestranstiev alebo budov, údržbou zelene, pomocou postihnutým spoluobčanom, prácou pri ochrane životného prostredia. Zmyslom trestu povinnej práce je umožniť odsúdenému zamyslieť sa nad následkami svojho konania, pochopiť, aký má konflikt so zákonom dopad na neho samého a jeho rodinu či okolie a v optimálnom prípade zažiť pocit užitočnosti a zmysluplnosti. Trest možno uložiť len so súhlasom odsúdeného a za prečin, ktorého horná hranica trestnej sadzby nepresahuje 5 rokov. Súd ďalej berie do úvahy okolnosti spáchania trestného činu, páchateľovu osobnosť, jeho kriminálnu minulosť a predpoklady žiť v súlade s normami spoločnosti a trestnú činnosť neopakovať. Výmeru trestu určí súd v súlade so všeobecnými kritériami pre určenie výmery trestu, avšak vždy v rozpätí od 40 do 300 hodín.

1.4 Sociálna práca v trestnej justícii

Sociálna práca ako pomáhajúca profesia, poslanie a vedná disciplína sa snaží o ucelený pohľad na sociálne problémy ľudí. Svojimi formami a metódami práce pomáha tak, aby sa odstraňovali alebo aspoň zmierňovali negatívne dôsledky sociálnych problémov a situácií, prípadne aby sme im účinnou prevenciou predchádzali, s cieľom zlepšenia kvality života (Göppner, 2004). Sociálna práca v oblasti trestnej justície má veľmi široký záber a nemá presne definovaný a zjednotený názov – zameriava sa od výkonu sociálnej práce vo väzniciach až po prácu PaMÚ, ktorá spočíva aj v realizácii programov pre klientov. Asociácia vedúcich pracovníkov v sociálnej práci v Škótsku v dokumente z roku 2003 s názvom Vyhlásenie stratégie sociálnej práce v trestnej justícii uvádza v jednej zo svojích oblastí sociálna práca v trestnej justícii je zameraná na poskytovanie palety dôveryhodných služieb, ktoré sa hlavne zameriavajú na redukciu trestnej činnosti, podporu sociálnej

inklúzie páchatel'ov a minimálne používanie VTOS (Lulei, 2010). Činnosťami a úlohami sociálneho pracovníka v systéme trestnej justície je v prvom rade pomáhať ľuďom pri riešení sociálnych problémov, tiež viesť k zlepšeniu narušených sociálnych vzťahov, v našom prípade narušených vzťahov spoločnosti a páchatel'a, prípadne páchatel'a a človeka, ktorého trestaný nejakým spôsobom poškodil. Samotná sociálna práca v trestnej justícii nabáda jednotlivca či už alternatívnymi metódami alebo mediáciou k správne mu postojú k životu a spoločensky vhodným spôsobom správania sa, učí jednotlivcov k samostatnosti a k zodpovednosti za seba. Sociálny pracovník pomáha riešiť poruchy pri vytváraní spoločensky primeraných podmienok života tak, aby mohli klienti samostatne fungovať v spoločnosti.

2 PROBAČNÝ A MEDIAČNÝ ÚRADNÍK AKO KLÚČOVÝ PRACOVNÍK PRI VÝKONE PROBÁCIE A MEDIÁCIE

Probační a mediační úradníci pôsobia od 1.1.2004 na všetkých okresných súdoch v SR. Jeho právomoci a pôsobnosť sú vymedzené v už spomínanej platnej legislatíve a to v zákone č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch. V tejto časti sa budeme venovať PMS, právam a povinnostiam a konkrétnym činnostiam PaMÚ pri profesionálnej pomoci s trestanými osobami v praxi.

2.1 Probačná a mediačná služba

Probačná a mediačná služba je špecializovaná sociálna služba, ktorá je svojou činnosťou zameraná na prácu s páchatelmi a obeťami trestných činov. Usiluje sa o sprostredkovanie účinného a spoločensky prospešného riešenia konfliktov spojených s trestnou činnosťou a súčasne organizuje a zaisťuje efektívny a dôstojný výkon alternatívnych trestov a opatrení s dôrazom na individuálny prístup k poškodeným, ako aj k odsúdeným. „Predstavuje novú inštitúciu na poli trestnej politiky, vychádza zo súčinností dvoch profesií – sociálnej práce a práva, hlavne trestného” (Štern, 2007, s.30). Jej činnosť vychádza z vyššie spomínaného restoratívneho poňatia spravodlivosti. Poslaním je prispievať k napĺňaniu trestnej spravodlivosti a hlavne vytváraniu podmienok pre uplatnenie a účinného výkonu alternatívnych trestov. Dôležitým poslaním je aj prevencia a pokus o znižovanie recidívy. Klientmi probačnej a mediačnej služby (ďalej len PMS) sú osoby, ktoré sa dostali do konfliktu so zákonom, teda páchatelia trestných činov a aj osoby, ktoré boli nejakým trestným činom poškodené. PMS teda pracuje ako aj s dospelými, tak aj s mladistvými a ďalej s deťmi pod 15 rokov. Páchatelia trestných činov sú klientmi PMS buď dobrovoľne, kedy sa s probačným a mediačným úradníkom (ďalej len PaMÚ) skontaktujú sami, alebo sú klientmi, ktorým bola táto služba nariadená súdom, štátnym zástupcom alebo policajným orgánom. Klientom sa na základe súhlasu k spolupráci stávajú aj poškodení, ktorí potom s PaMÚ spolupracujú v priebehu celého trestného konania. PaMÚ ponúkajú poškodeným základnú psychosociálnu pomoc, poskytujú im informácie o konaní, o službách dostupných v ich regióne a ponúkajú aj mediáciu, čiže vyjednávanie medzi poškodeným a obvineným (Matoušek, 2003).

2.1 Právno – teoretické vymedzenie mediácie

Inštitút mediácie je v slovenských podmienkach relatívne novinkou a udomácnil sa u nás na základe projektu „Posilnenie prístupu k justícií na Slovensku,” realizovaného na základe spolupráce medzi Ministerstvom spravodlivosti SR a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska. Cieľom bola pomoc Veľkej Británie pri zavádzaní nových alternatívnych metód do našich právnych podmienok, a výsledkom bol návrh zákona o mediácii a následné schválenie zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii (Palková, 2008, s. 383). Slovo mediácia je odvodené z latinského médius, čo znamená stredný, prostredný, ale tiež nestranný, nerozhodný, neurčitý. „Mediácia je zásah do konfliktu tret'ou, neutrálnou stranou, ktorá pomáha konfliktným stranám vo vedení, alebo riešení ich sporu” (Holá, 2003, s. 50). Mediácia je chápaná ako cesta, ktorá uľahčuje riešenie určitej trestnej veci mimo štandardného trestného konania a súčasne posilňuje zodpovednosť obete trestného činu i obvineného pri hľadaní tohto riešenia. Hlavným cieľom je pre obe strany dosiahnuť prijateľnú dohodu. Súd rozhoduje na základe právnych noriem, a preto sa stáva, že niekedy je jedna zo strán je nespokojná, lebo výhra je vždy len na jednej strane, na rozdiel od mediácie, kde je výhra pre obe zúčastnené strany. Po prvýkrát stretávame v zákone č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch, v § 2 ods.1 písm. b, kde je mediácia vymedzená ako: „ mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným.“ Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii legálne zakotvil mediáciu aj v súkromnoprávnej oblasti a upravuje jej samotný výkon, základné princípy, organizácie a účinky mediácie. Podľa § 1 ods. 2 sa tento zákon vzťahuje na spory, ktoré vznikajú z občianskoprávnych vzťahov, rodinnoprávnych vzťahov, obchodnozväzkových vzťahov a pracovnoprávnych vzťahov a samotnú mediáciu vymedzuje ako mimosúdnu činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácií pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného alebo z právneho vzťahu. Takéto alternatívne riešenie trestnej veci dáva páchatel'ovi možnosť prejsť z role nečinného objektu a aktívne sa podieľať na vlastnom odškodnení a dosiahnuť to, aby si uvedomil následky svojho konania a prevzal tým aj zodpovednosť nad sebou samým. Mediácia je považovaná za rýchlejšiu a efektívnejšiu metódu a pomáha výrazne skrátiť konanie a prispieť k rýchlejšiemu uspokojovaniu nárokov poškodeného na náhradu škody ako je to v tradičnom trestnom konaní.

Ďalšími výhodami mediácie je aj:

- nižšia finančná náročnosť oproti výdavkom v prípade súdnych poplatkov a iných právnych služieb,
- mediátor je viazaný povinnosťou mlčanlivosti a k mediácií sú pozvaní len tí, ktorých sa spor bezprostredne dotýka,
- vzťahy medzi účastníkmi sú často neformálnejšie,
- má výchovné pôsobenie,
- výrazne zníženie zaťaženia justičného systému, preplnenosť väzníc, odbremenenie sudcov (Soska, 2008).

2.2 Právno – teoretické vymedzenie probácie

Probácia pochádza z latinského slova probare (skúšanie, overovanie). „ PMS má v rámci probácie zaistiť efektívny výkon alternatívnych trestov a opatrení spojených s uloženým dohľadom. Konkrétne potom probácia zahŕňa vytvorenie probačného programu v rámci dohľadu, spracovania správ o priebehu dohľadu a taktiež spoluprácu PMS s poskytovateľom probačných, resocializačných a iných programov ” (Matoušek, 2003, s. 25). Je to teda individuálny dohľad nad odsúdeným realizovaný na základe pravidelných stretnutí. Podľa zákona č. 550/2003 Z .z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 2 ods. 1 sa probáciou rozumie:

- organizovanie a výkon dohľadu nad obvineným, obžalovaným alebo odsúdeným (ďalej len „obvinený“),
- kontrolu výkonu trestu nespojeného s odňatím slobody vrátane uloženej povinnosti alebo obmedzenia,
- dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby pri podmienenečnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody,
- pomáhanie obvinenému, aby viedol riadny život a vyhovel podmienkam, ktoré mu boli uložené rozhodnutím prokurátora alebo súdu v trestnom konaní.

Pod pojem probačná činnosť sa zahŕňa pôsobenie probačného úradníka v rámci probačného dohľadu a súdnej moci a vykonáva ju v týchto oblastiach:

- Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom (POVTOS) § 51 TZ. Účinnosťou nových trestných kódexov od 1.1.2006 dochádza v aplikačnej praxi k rozšíreniu činností a pôsobnosti inštitútu probácie, napríklad o činnosť sociálnych výcvikov, ktoré sa ukladajú odsúdením s POVTOS s probačným dohľadom (Cehlár, 2008).
- Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody § 66 TZ
- Podmienečné zastavenie trestného stíhania § 216 TZ
- Trest domáceho väzenia § 435 TP a § 53 TZ
- Trest povinnej práce § 54 TZ
- Trest zákazu činnosti § 436 TP
- Ochranný dohľad § 454 TP
- Nahradenie väzby § 80 TP (Soska, 2008)

„Probáciou nazývame inštitucionalizovaný dohľad nad správaním páchatel'a trestného činu, spojený s určitými prvkami pomoci, uľahčujúci resocializáciu páchatel'a ” (Ouředníčková, 2001, s. 24). Je to inak povedané trest, ktorý je vykonávaný na slobode a predstavuje systém komplexných výchovných opatrení, ktorý zahŕňa okrem dohľadu aj zisťovanie si informácií o obvinenom alebo poškodenom. Individuálny dohľad nad poškodeným vykonáva probačný úradník teda profesionálny pracovník, ktorý je v úzkom kontakte so súdnymi orgánmi aj s páchatel'om a popritom všetkom ho motivuje a dohliada nad vedením riadneho života. Pracovník PMS vykonáva probáciu formou pravidelného osobného kontaktu, pri ktorom používa tak prostriedky kontroly, ako aj prostriedky pomoci. Pri prvých konzultáciách úradník spracováva plán dohľadu, ktorého dĺžku stanovil súd. Súd stanovuje povinnosti obmedzenia, intervaly konzultácií, stretnutí, spoluprácu s ďalšími subjektami alebo osobami (Matoušek, 2001). Vzťah medzi probačným úradníkom a odsúdeným by mal byť založený na dôvere a na kladnom osobnom vzťahu. Okrem dohľadu probačný úradník vykonáva aj pomoc pri hľadaní zamestnania a taktiež pomáha nájsť vhodné metódy na odstránenie rôznych závislostí ponukou rehabilitačných a odvykacích programov. Probačný úradník podáva súdu každých šesť mesiacov správu o aktuálnej životnej situácii klienta, zhodnotenie spolupráce a návrhy na ďalší priebeh dohľadu. V prípade vyhovenia súdom stanovených podmienok, výrok o výkone trestu odňatia slobody nie je vôbec vyslovený, alebo ak je už vyslovený, tak podmienečne odložený trest nie je vykonaný. Ak odsúdený nevyhovel podmienkam, vynesie sa výrok

o treste alebo sa rozhodne o výkone doteraz podmiennečne odloženého trestu odňatia slobody. Veľkou výhodou probácie je aj to, že odsúdený zostáva vo svojom rodinnom prostredí a môže viesť bežný život, čo má aj veľký význam kvôli vyživovacej povinnosti voči svojej rodine. Je to určite humánnejší spôsob, pretože páchatel' nie je vystavený účinkom VTOS, kde by na neho vplývali psychicky traumatizujúce skúsenosti, prípadne by z neho vyšiel lepšie vyškolený pre zločineckú dráhu a takýmto spôsobom sa učí prijímať zodpovednosť za svoje činy v nenarušenom prostredí.

2.3 Práva a povinnosti PaMÚ

Práva a povinnosti PaMÚ vyplývajú hlavne zo zákona. Upravuje ich najmä zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a taktiež aj zákon č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe a o zodpovednosti platiace pre PaMÚ a rovnako pre všetkých zamestnancov v štátnej správe. PaMÚ povinný dodržiavať základné ľudské práva a slobody a konať tak, aby nevznikli pochybnosti o jeho nestrannosti. Pri výkone svojej funkcie je povinný sa riadiť pokynmi predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora a tieto pokyny nemôžu smerovať k spôsobu a výsledku vykonávanej mediácie. V prípade nedodržaní týchto povinností môže predseda senátu alebo samosudca a prokurátor na základe neformálneho rozhodnutia PaMÚ vec odňať a prideliť ju niekomu inému. Ďalej je oprávnený zisťovať stanovisko strán trestného konania k podmiennečnému zastaveniu trestného stíhania, zmieru, uloženiu trestu nespojeného s trestom odňatia slobody a k iným úkonom vykonávaným pri probácii a mediácii. Ak poruší obvinený, nad ktorým vykonáva dohľad PaMÚ, podmienky obmedzení alebo povinností, informuje o tom predsedu senátu alebo samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora. Do právomocí PaMÚ patrí aj právo pri výkone svojej činnosti nahliadať do trestných spisov, robiť si z nich výpisky, poznámky, prípadne kópie, ak sa týmto neporušuje ustanovenia o ochrane utajovaných skutočností podľa zákona č. 241/2001 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností.

2.4 Kompetencie a činnosti PaMÚ

PaMÚ sa podľa § 25-27 TP označuje ako pomocná osoba v trestnom konaní. Ďalšími pomocnými osobami okrem PaMÚ sú vyšší súdny úradník, súdny tajomník a zapisovateľ. Podľa § 3 zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch PaMÚ

napomáha tomu, aby trestná vec mohla byť vo vhodných prípadoch prejednaná v niektorom z osobitných spôsobov trestného konania najmä však podmienené zastavenie trestného stíhania a zmier, alebo aby mohol byť uložený a riadne vykonaný trest nespojený s odňatím slobody, alebo aby mohla byť väzba nahradená iným vhodným opatrením.

Na dosiahnutie týchto cieľov stanovených zákonom PaMÚ vykonáva činnosti, najmä však obstaráva a zhromažďuje podklady obvineného o jeho rodinnom, sociálnom a pracovnom prostredí pre orgány činné v trestnom konaní a samozrejme s jeho súhlasom prejednáva veci a otázky jeho osobnej situácie. Okrem zhromažďovania údajov sa môže aj kontaktovať s osobami, ktoré sa nachádzajú v jeho blízkom rodinnom aj sociálnom prostredí z týchto informácií spracúva podrobnú správu, ktorú pošle príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní.

Nakoľko nemá PaMÚ autoritatívne rozhodovanie vo veci a tieto rozhodnutia ponecháva súdu teda orgánom činným v trestnom konaní, pripravuje len pôdu a podmienky pre možnosť zastavenia trestného stíhania osoby, alebo schválenia zmieru, ak to povaha spáchaného činu podľa TP povoľuje.

Pripravuje a následne uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, resp. odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom. Uzatvorenie dohody sa uskutočňuje v rámci mediačného procesu, kde PaMÚ zhromažďuje dostupné informácie o prípade, na základe ktorých sa oboznámi s charakterom sporu ako aj s klientmi. Pri zhromažďovaní musí samozrejme urobiť analýzu informácií a rozlíšiť ich závažnosť. Svojimi komunikačnými zručnosťami by mal následne uľahčovať komunikáciu medzi stranami a dosiahnuť spísanie spoločnej dohody.

Vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody. V rámci probačnej činnosti kontroluje dodržiavanie obmedzení alebo povinností, ktoré boli odsúdenému uložené rozsudkom.

„Činnosť probačného úradníka je založená na účinnej kombinácii prvkov kontroly, pomoci a poradenstva a má za úlohu plniť dve základné funkcie: kontrolnú a pomocnú” (Soska, 2008, s.69). O správaní sa obvineného spracováva pre súd alebo prokurátora správu, ktorá je podkladom pre rozhodnutie o tom, či sa osvedčil alebo nie. PaMÚ uskutočňuje pri výkone mediácie a probácie ďalšie úkony v trestnom konaní.

Podľa § 2 ods. 2 PaMÚ uskutočňuje v rámci svojej pôsobnosti úkony na písomný pokyn predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora. Samostatne pripravuje a vyhotovuje písomné vyhodnotenie podkladov súvisiacich s výkonom probácie a mediácie

a v prípade potreby tieto činnosti vykonáva aj mimo jeho úradného pôsobiska. To sa týka najmä probačnej činnosti. V oblasti mediácie môže začať svoju činnosť aj na základe podnetu jednej zo strán trestného konania, ak tomu nebráni zákon alebo rozhodnutie vydané v trestnom konaní. Vždy je však potrebné aby získal súhlas predsedu senátu a v prípravnom konaní prokurátora s uskutočnením mediácie v konkrétnom prípade. Pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získavať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného. Zákon ďalej zabezpečuje, aby PaMÚ bol najmä v medičných veciach včas informovaný o prípadoch vhodných pre mediáciu. Z tohto dôvodu je tu ustanovená povinnosť policajného orgánu, vyšetrovateľa a prokurátora informovať PaMÚ o takýchto veciach, najmä pokiaľ je obvineným osoba mladistvá.

Okrem týchto činností vykonáva PaMÚ podľa napríklad na Okresnom súde v Martine na základe Dodatku č. 5 k Rozvrhu práce:

- činnosti vyplývajúce z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 543/2005 Z. z. o Správcovskom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy v platnom znení,
- činnosti spojené s nahradením väzby zárukou, sľubom, dohľadom podľa § 80 TP
- vykonáva dohľad a kontrolu nad primeranými povinnosťami a obmedzeniami uloženými súdom podľa § 82 TP,
- vykonáva dohľad a kontrolu nad výkonom trestu domáceho väzenia a trestu zákazu činnosti podľa § 435, 436, 437 TP,
- vykonáva dohľad a kontrolu nad trestom povinnej práce podľa § 422 TP v spojitosti so Zákonom č. 528/2005 o výkone trestu povinnej práce,
- vykonáva ochranný dohľad osobe, ktorej bol dohľad uložený v rozsahu určenom v rozhodnutí súdu podľa § 455 TP,
- podáva súdu návrh na prepustenie z výkonu ochranného dohľadu podľa § 458 TP
- vykonáva probačný dohľad pri podmienenom prepustení z VTOS, pri podmienenom upustení o potrestania najmä mladistvého, nad výkonom ochrannej výchovy,
- dohliada nad všeobecne prospešnou činnosťou v rámci probačného programu mladistvého, ktorý mu bol súdom nahradený namiesto peňažného trestu podľa § 114 TZ,
- vykonáva probačný dohľad mladistvému, ak mu bol súdom uložený podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom podľa § 119 TZ.

2.5 Sociálna práca v rámci PMS

Sociálna práca v trestnom konaní sa realizuje práve formou probácie a mediácie, pretože práve sociálny pracovník hrá veľmi dôležitú sprostredkujúcu a integrujúcu úlohu pri riešení sociálnych problémov aj trestnoprávneho charakteru. Podľa Holej (2003) je veľmi žiaduce, aby na základe rámcového vymedzenia odboru sociálnej práce a profesie sociálneho pracovníka pre rozšírenejšiu ponuku pomoci klientom boli sociálni pracovníci vybavení znalosťami mediácie ako špecifickou metódou riešenia konfliktov. Veľmi často je práve mediácia využívaná pri samotnej práci sociálneho pracovníka s rodinou. Aj keď sociálny pracovník v bežnej praxi nebude, či ani nemôže, dodržiavať všetky pravidlá a postupy mediačných metód, môže znalosti, získané podrobnejším štúdiom, uplatniť tam, kde sa kdekoľvek vo svojej praxi stretne v rozdielnych názoroch dvoch strán jedného sociálneho prípadu. Sociálny pracovník vykonáva množstvo rolí a práve mediáciu podľa Holej (2003) by mohol vykonávať v rámci svojej role:

- Poradcu alebo terapeuta – kde pomáha klientovi získavať náhľad na svoje postoje, pocity a spôsoby s cieľom nápomoci jeho osobného rastu alebo prispôsobivejšiemu správaniu.
- Sprostredkovateľa služieb – kde pomáha klientovi získať kontakt aj s inými a profesionálnymi zdrojmi pomoci.

Sociálna práca v trestnej justícii teda patrí práve tam, kde je cieľom maximálne zvládanie konfliktov s minimálnym vyradzovaním jedincov z našej spoločnosti a samotný sociálny pracovník prispieva k:

- efektívnemu riešenie konfliktných stavov,
- zefektívneniu riadenia,
- prevenciu páchania ďalších trestných činností a k ochrane verejnosti,
- úspešnej resocializácii páchatel'ov,
- satisfakcií poškodených,
- úspore finančných prostriedkov (Holá, 2003)

3 SOCIÁLNY PRACOVNÍK NA ÚPSVaR PRI PRÁCI S TRESTANÝMI OSOBAMI

Sociálny pracovník pracujúci s trestanými osobami na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny je sociálny kurátor, teda odborný zamestnanec, ktorý dosiahol vysokoškolské vzdelanie v odbore sociálna práca a pracuje na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Pri výkone svojich činností, ktorým sa budeme v tejto kapitole venovať sa riadi podľa zákona č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

3.1 Sociálny pracovník na ÚPSVaR pracujúci s trestanými osobami

SK je odborník v štátnej sociálnej pomoci v SR, ktorý poskytuje kontinuálnu a socio-terapeutickú službu a pomoc pri prekonávaní ťažkých životných situáciách občanom:

- prepusteným z VTOS
- proti ktorým je vedené trestné konanie, prípadne im bol výkon trestu podmiennečne odložený
- prepustených zo školských zariadení pre výkon ústavnej a ochrannej výchovy po dosiahnutí plnoletosti
- ktorí žijú nedôstojným životom
- občanom závislým na alkohole a iných drogách (Matoušek, 2003).

3.2. Kompetencie sociálneho pracovníka na UPSVaR podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele pri profesionálnej pomoci trestaným osobám.

Starostlivosť o osoby prepustené z výkonu trestu alebo výkonu väzby legislatívne upravuje zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Sociálna kuratela je podľa § 1 ods. 3 súbor opatrení na odstránenie, zmiernenie a zamedzenie prehlbovania alebo opakovania porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby a poskytovanie pomoci v závislosti od závažnosti poruchy a situácie, v ktorej sa nachádza dieťa alebo plnoletá fyzická osoba

(ďalej len FO). Je potrebné, aby SK poznal dokonale legislatívny rámec, ktorý sa v jeho práci vyžaduje. Významné sú najmä úlohy, ktoré plní SK podľa osobitných predpisov v trestnom konaní a tiež úlohy v súvislosti s VTOS. Zákon odlišuje úlohy SK smerované do obdobia počas výkonu trestu odňatia a do obdobia po prepustení z VTOS, výkonu ochrannej výchovy.

Okrem úloh v trestnom konaní, plnení povinností smerom k oddeleniam činným v trestnom konaní a súdu, poskytovaní súčinnosti orgánom činným v trestnom konaní a súčinnosti pri výkone probácie a mediácie, poskytuje oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately i pomoc a ochranu mladistvému a plní úlohy v priestupkovom konaní, motivuje k liečbe drogových a iných závislostí, poskytuje pomoc dieťaťu po návrate zo zariadenia na liečbu alebo resocializáciu drogových a iných závislostí a pod.

Ak je potrebné pri zabezpečení sociálnej kurately detí spolupôsobenie iných subjektov, plní orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len SPODa SK) úlohu koordinátora.

Sociálnu kuratelu možno rozdeliť na prácu s deťmi a prácu s dospelými, osobitná pozornosť sa venuje práci s mladými dospelými. Sociálnu kuratelu detí zabezpečuje SK najmä pre:

- maloletého, ktorý sa dopustil páchania činu inak trestného
- mladistvého páchatel'a trestnej činnosti alebo mladistvého podozrivého z páchania trestnej činnosti
- mladistvého, ktorý sa dopustil priestupku
- dieťa zneužívajúce drogy alebo dieťa závislé od drog
- dieťa hrajúce hazardné hry alebo dieťa závislé od hazardných hier, internetu, počítačových hier a iných hier
- dieťa, u ktorého sa prejavujú poruchy správania zanedbávaním školskej dochádzky, útekmi z domu alebo zariadenia, v ktorom je umiestnené.

Podľa § 17 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele orgán SPOD a SK spolupracuje s orgánmi činnými v trestnom konaní pri plnení úloh, ktoré súvisia s trestným konaním, a taktiež sa vyžaduje spolupráca s PaMÚ. Spolupráca s klientom sa vykonáva najmä v osobnom styku s dieťaťom, jeho rodičmi, osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, a s inými FO, ktoré môžu mať vplyv na ochranu dieťaťa a pomoc

dieťaťu. Veľmi dôležitá je aj spolupráca v prirodzenom rodinnom prostredí dieťaťa alebo otvorenom prostredí, v ktorom sa dieťa zvyčajne zdržiava.

Súčasťou sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou je aj zapájanie dieťaťa do výchovno-rekreačných programov organizovaných orgánom SPOD aSK pobytovou formou. Účelom výchovno-rekreačných programov je najmä odborné pôsobenie na odstránenie alebo zmiernenie poruchy správania, rozvoj sociálnych zručností, získanie potrebných spoločenských návykov, hygienických návykov a zabezpečenie vhodného využitia voľného času dieťaťa.

Podľa § 16 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a vykonáva SK činnosti v bezprostrednom kontakte s trestanou alebo odsúdenou osobou, radí im kroky, ktoré by mali podstúpiť, taktiež vybavuje náležitosti a oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu dôležité skutočnosti o vývine trestaného, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie, o vzťahoch v rodine, v škole, o jeho rodinných pomeroch, o rodinnom prostredí a sociálnom prostredí.

Ďalej udržiava písomný kontakt a osobný kontakt s mladistvým počas VTOS, výkonu ochrannej výchovy a spolupôsobí pri jeho prevýchove a riešení jeho osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov.

Podieľa sa na príprave mladistvého na prepustenie z VTOS, z výkonu väzby a z výkonu ochrannej výchovy.

Významnou úlohou je aj výchovné pôsobenie na rodinné prostredie mladistvého a pripravuje rodinu na návrat mladistvého do rodiny.

Po prepustení z VTOS, z výkonu väzby a z výkonu ochrannej výchovy, pomáha mladistvému najmä pri uľahčení návratu do rodiny, hľadani možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie, pri hľadaní zamestnania, riešení osobných problémov a vzťahových problémov, poskytuje mu odbornú pomoc a ochranu a plní úlohy zástupcu v priestupkovom konaní.

Ak je mladistvý v zariadení úzko spolupracuje s týmto zariadením, v ktorom dieťa vykonáva ústavnú starostlivosť, ochrannú výchovu alebo výchovné opatrenie a popritom je povinný na udržanie vzťahov udržiavať osobný a písomný kontakt s dieťaťom umiestneným v tomto zariadení.

Ak má dieťa alebo mladistvý problémy so závislosťou, popritom ho motivuje k liečbe týchto, či už drogových, alebo iných závislostí.

SK pre plnoleté FO nie je zameraný iba na osoby, ktoré sú prepustené z výkonu trestu odňatia slobody, no táto cieľová skupina jeho pomoc najčastejšie vyhľadáva.

Sociálnu kuratelu zabezpečuje orgán SPOD a SK pre plnoletú FO, a to najmä:

- po prepustení z VTOS alebo z výkonu väzby
- ak je účastníkom probácie alebo mediácie
- ak zneužíva drogy alebo je závislá na drogách
- po zániku ústavnej starostlivosti alebo ochranej výchovy po dovŕšení plnoletosti
- ak bola prepustená zo zdravotníckeho zariadenia na liečbu drogových závislostí alebo iných závislostí
- ak bola prepustená zo zariadenia na resocializáciu drogovovo závislých
- ak požiada o pomoc pri riešení nepriaznivej životnej situácie.

V štruktúre ústavov na výkon trestu odňatia slobody je výkon zabezpečovaný výstupnými oddielmi, ktorých úlohou je pripraviť trestané osoby na podmienky po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody a na ich integráciu do spoločnosti. Do týchto oddielov sú zaraďované trestané osoby spravidla šesť mesiacov pred ich očakávaným prepustením z výkonu trestu a súčasne sa tým trvalo umožní zintenzívnenie kontaktu so SK a s PaMÚ.

Podľa § 19 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele sociálny kurátor pri svojom výkone práv a povinností pre plnoletú fyzickú osobu. „Prvým krokom SK pri výkone opatrení sociálnej kurately pre FO osobu orgán SPOD a SK, a to v závislosti od povahy a závažnosti životnej situácie alebo problému plnoletej FO je udržiavať písomný kontakt a osobný kontakt s plnoletou FO počas VTOS, výkonu väzby a spolupôsobiť pri jej prevýchove a riešení jej osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov a pomáhať jej najmä udržiavať a posilňovať rodinné väzby ” (Šípošová, 2008, s. 5).

Spoznať klienta patrí k základom dobrej sociálnej práce s touto špecifickou klientelou, a samozrejme treba k nej pristupovať individuálne aj v závislosti od cieľovej skupiny trestaných ako sú muži, ženy a deti. Účelom prvého kontaktu s klientom je informovať klienta o svojej funkcii a o možnostiach riešenia jeho problému, a tak získať poznatky ako o jeho osobnosti, tak o jeho situácii. SK spolupracuje aj s PaMÚ a zabezpečuje aj poradenstvo z oblasti služieb zamestnanosti a odporúča možnosť a riešenia nároku dávky v hmotnej núdzi. Zisťuje, ktoré príčiny spôsobili alebo podmieňovali vznik sociálneho problému. Najčastejšie sociálny kurátor pri svojej činnosti využíva metódu riadeného rozhovoru, ktorým získava objektívne poznatky o klientovi (Šípošová, 2008).

SK by sa mal na každý jeden rozhovor s klientom riadne pripraviť a cieľom rozhovoru je najmä doplniť anamnestické údaje, zistiť príčiny vzniku sociálneho problému a taktiež údaje o sociálnom zázemí a zlyhaní klienta v jeho rodinnom prostredí a následne odhadnúť dynamiku možností a schopností klienta a riešiť alebo podieľať sa na riešení problému.

Počas rozhovoru SK využíva aj pozorovanie. Predmetom pozorovania sú motorické prejavy, komunikácia, zrozumiteľnosť, ako aj neverbálne prejavy, emocionalita, prejavy temperamentu, nálady a ich striedanie. Pri získavaní a spracovaní informácií kladie dôraz na ich objektívne, prehľadné spracovanie a stanovenie pracovnej sociálnej diagnózy, ktorá sa určuje na základe pozorovania, preštudovaných materiálov a riadeného rozhovoru s klientom. Získané informácie analyzuje, triedi a vykonáva ich syntézu.

Okrem uľahčenia návratu do rodiny snaží pomôcť pri nachádzaní pracovného uplatnenia, hľadani bývania, hľadani možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie a s tým súvisiacemu ďalšiemu získavaniu a udržiavaní pracovných zručností a spôsobilostí.

Ak je klient drogovovo závislý, snaží sa ho kurátor motivovať k liečbe a taktiež s ním aj udržiava kontakt počas liečby a následnej resocializácie v záujme podpory liečby a resocializácie.

SK podľa charakteru, závažnosti a potreby konzultuje problém s odborníkmi ako s psychológmi, lekármi, pedagógmi, špecializovanými inštitúciami a ponúka mu účasť na resocializačných programoch a iných programoch. Zvažuje možnosti jeho riešenia, pričom berie do úvahy reálne možnosti, schopnosti, želania, ambície klienta a možnosti iných orgánov a organizácií, ktoré sa podieľali na riešení problému počas výkonu trestu a po prepustení na slobodu.

Kurátor sa snaží pracovať s klientom najmä v prirodzenom rodinnom prostredí alebo v otvorenom prostredí, v ktorom sa obvykle zdržiava.

SK sa pri výkone svojej činnosti snaží o spoluprácu s orgánmi štátnej správy, s vyššími územnými celkami, mestami, obcami a organizáciami, v ktorých sú postupy sociálnej práce smerujúce k dostatočnému poskytovaniu služieb a k presadzovaniu profesionálnej praxe, ktorá je zlučiteľná s právnymi a etickými princípmi (Vajzerová, 2008). Jednou s organizácií, ktorá spolupracuje s ÚPSVaR a pracuje najmä s mladými dospelými je Konzultačné a informačné centrum EDUKOS v Dolnom Kubíne, ktoré realizuje projekty na pomoc pri opätovnom začleňovaní trestaných osôb do života na slobode.

4. KOMPARÁCIE VYBRANÝCH DRUHOV ASPEKTOV KOMPETENCIÍ, PRÁV A POVINNOSTÍ PaMÚ A SOCIÁLNYCH KURÁTOROV VO VZŤAHU K CIEĽOVEJ SKUPINE TRESTANÝCH OSÔB PODĽA PLATNEJ LEGISLATÍVY

V nasledujúcej časti našej diplomovej práce, ktorá ma teoreticko – výskumný charakter si predstavíme prieskum. Keďže SK rovnako ako PaMÚ pracuje s rovnakou cieľovou skupinou, teda s trestanými osobami, každý však podľa vlastnej platnej legislatívy chceme komparáciou platnej legislatívy na základe obsahovej analýzy zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a zákona č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele zistiť, v čom sú ich vybrané aspekty práva, povinností, činností a kompetencie rovnaké alebo odlišné. Teda zamerať sa na to, v čom sú ich metódy práce rovnaké a čo robia úplne odlišne.

4.1 Ciele a otázky prieskumu

Cieľ prieskumu sa odvíjal od predmetu našej diplomovej práce. Na základe preštudovaného zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a zákona č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele uvedených a rozanalyzovaných v teoretickej časti v danej problematike je cieľom: komparácia vybraných aspektov kompetencií, práv a povinností PaMÚ a SK vo vzťahu k cieľovej skupine trestaných osôb na základe platnej legislatívy.

Precizovaním a špecifikovaním hlavného cieľa sme dospeli k nasledovným čiastkovým cieľom:

C1: Zistiť, v čom sú vybrané aspekty kompetencií, činnosti, práv a povinností sociálnych kurátorov a PaMÚ vo vzťahu k trestanej osobe rovnaké.

V súlade s hlavným a následne čiastkovým cieľom nášho prieskumu sme si stanovili nasledovnú výskumnú otázku:

O1: V čom sú vybrané aspekty kompetencií, činnosti, práv a povinností sociálnych kurátora a PaMÚ vo vzťahu k trestanej osobe rovnaké?

C2: Zistiť, v čom sú vybrané aspekty kompetencií, práv a povinností sociálnych kurátorov a PaMÚ vo vzťahu k trestanej osobe rozdielne.

Z popísaného čiastkového cieľa sme si následne položili výskumnú otázku:

O2: V čom sú vybrané aspekty kompetencií, činnosti, práv a povinností sociálnych kurátorova a PaMÚ vo vzťahu k trestanej osobe rozdielne?

4.2 Metódy prieskumu

Metódy

Ako základnú metódu sme používali deskriptívnu, opisnú metódu prieskumu. Podľa Ondrejkooviča (2007, s.28) je deskriptívna, opisná metóda osobitným druhom aplikovaného prieskumu, je mapujúci (deskriptívny, orientačný) výskum, ktorý rezignuje na hlbší ponor, uspokojuje sa so zaznamenávaním problémov, postojov, záujmov, názorov, existenciu sociálnych javov a pod., aby mapoval premenné, s ktorými bude nevyhnutné v prieskume pracovať. Na dosiahnutie nášho hlavného cieľa diplomovej práce, ktorým bolo zistiť rozdielnosť a súlad vo vykonávaní vybraných aspektov kompetencií, činností, práv a povinností PaMÚ a SK podľa platnej legislatívy, sme ako prieskumnú metódu zvolili kvalitatívnu obsahovú analýzu (štúdium dokumentov), procedúru na pozorovanie charakteristík obsahu textu. Podľa Hradiskej (2004) je obsahová analýza metódou založenou na skúmaní obsahov, a to materiálov (dokumentov), ktoré vznikli z iných ako výskumných cieľov, a ktorá umožní hlbšiu deskripciu získaných postupov a metód so zreteľom na ich miesto v praxi. Sú teda samostatným výskumným procesom nemeniteľné a neovplyvniteľné. V našom prípade sú to oficiálne dokumenty, teda zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a zákon č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. V základnom postupe podľa Hradiskej (2004) v obsahovej analýze si najprv vytýčime hlavný cieľ, pre ktorý sa obsahová analýza realizuje a následne si zvolíme jednotky analýzy obsahu, v našom prípade sú to práva a povinnosti a kompetencie/ činnosti. Podstatou obsahovej analýzy je preskúmať obsah dokumentov prostredníctvom vytvorených kategórií, v ktorých je zjednodušené vyjadrený predmet (Surynek a kol. 2001 In Hradiská, 2004, s. 15). „Cieľom je analýza vopred stanovených kategórií a ukazovateľov (jednotiek analýzy) s cieľom získať relevantnú informáciu o vopred určenom probléme“ (Knapík, 2010, s.182). Po stanovení jednotiek analýzy vytvoríme kategorizačný kľúč, teda kategórie, podľa ktorého sa budú jednotky triediť a následnou komparáciou analyzačných jednotiek v jednotlivých kategóriách dosiahneme náhľad na čiastkové ciele nášho prieskumu. Kategórie môžeme vytvárať až vtedy, keď

máme k dispozícii materiál a sme s ním dôkladne zoznámení. Kategórie, rovnako ako jednotky analýzy, si budeme operacionalizovať, definovať na základe validnej operačnej definície pojmov (operacionalizácií) pre potreby nášho výskumu.

Trestaná osoba:

- mladistvý alebo plnoletá fyzická osoba obvinená, obžalovaná a odsúdená
- dieťa alebo rodič, ktorému bolo uložené výchovné opatrenie podľa § 12 zákona č.305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele
- mladistvý a plnoletá fyzická osoba prepustená z VTOS a vo VTOS

Činnosti/kompetencie:

- pôsobenie, okruh pôsobnosti, ktoré môže PaMÚ podľa zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a SK podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele vykonávať

Práva a povinnosti:

- právomoci a povinnosti presne vymedzené pod pojmom „ práva a povinnosti,, v zákone č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a v zákone č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele

Platná legislatíva:

- zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
- zákon č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele

Dokumentácia o trestaných osobách:

- zbieranie informácií, vedenie a evidencia spisovej dokumentácie o trestanej osobe

Prevenčia:

- predchádzanie vzniku krízových situácií, obmedzenie a odstránenie negatívnych vplyvov

Kontrola:

- probačný a iný dohľad nad trestanou osobou vo a po VTOS

Účasť na trestnom konaní:

- súčinnosť s orgánmi činnými v trestnom konaní pri zisťovaní a oznamovaní dôležitých skutočností o trestanej osobe

Mediácia:

- mimosúdne vybavenie vecí v spolupráci s trestanou osobou

VTOS a pomoc pri prepustení z VTOS:

- všetky činnosti pri pomoci po prepustení z VTOS podľa platnej legislatívy

Prieskumný súbor

„ Stanovenie výskumnej vzorky závisí predovšetkým od cieľa štúdie a od otázok, ktoré si výskumník kladie” (Knapík, 2010, s.183). Základný súbor pre prieskum v našej diplomovej práci predstavujú všetky dokumenty, ktoré sa vzťahujú na zvolený problém alebo definovanú hypotézu. V našom prípade sú to oficiálne dokumenty priamo súvisiace s kompetenciami/činnosťami, právami a povinnosťami PaMÚ a SK teda Zákon č. 550/2003 o probačných a mediačných úradníkoch a Zákon č. 350/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

Tab. 1 Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK vo vzťahu k trestaným osobám

Činnosti/kompetencie, ktoré vykonáva PaMÚ a SK vo vzťahu k trestaným osobám na základe platnej legislatívy	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
<ul style="list-style-type: none"> - organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch a aktivitách zameraných na predchádzanie sociálnopatologických javov, - ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán SPOD a SK rozhodne o uložení výchovného opatrenia podľa zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine - ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán SPOD a SK rozhodne o uložení výchovných opatrení: a) upozorní vhodným spôsobom dieťa, jeho rodičov alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa, ak svojím správaním môžu ohroziť alebo narušiť priaznivý psychický vývin, fyzicky vývin a sociálny vývin dieťaťa, b) uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na liečbe v špecializovanej ambulatnej 	<ul style="list-style-type: none"> -obstaráva podklady týkajúce sa osoby obvineného a jeho rodinnom, sociálnom a pracovnom prostredí, -utvára podmienky na rozhodnutie o podmiennečnom zastavení trestného stíhania alebo schválení zmieru, -uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom, alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom, -vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody, -pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre

<p>starostlivosti,</p> <p>c) uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa výchovnom programe alebo na sociálnom programe.</p> <p>- v rozhodnutí o výchovnom opatrení orgán SPOD a SK určí právnickú alebo fyzickú osobu, alebo akreditovaný subjekt, ktorý má spolupôsobiť alebo spolupracovať pri výkone výchovného opatrenia, a obdobie, po uplynutí ktorého zhodnotí účinky výchovného opatrenia,</p> <p>- orgán SPOD a SK vypracúva sám alebo v spolupráci s akreditovaným subjektom podľa dôvodov, pre ktoré bolo výchovné opatrenie uložené, plán výkonu výchovného opatrenia uloženého orgánom SPOD a SK alebo súdom. Plán výkonu výchovného opatrenia je súčasťou plánu sociálnej práce s dieťaťom, jeho rodičmi alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,</p> <p>- plnenie účelu výchovného opatrenia sa pravidelne, najmenej raz za dva mesiace, vyhodnocuje za účasti dieťaťa, jeho rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa. Každá zmena spôsobu a rozsahu výchovného opatrenia musí byť zaznamenaná v pláne výkonu výchovného opatrenia,</p> <p>- orgán SPOD a SK zhodnotí účinnosť výchovného opatrenia po uplynutí obdobia, ktoré uviedol v rozhodnutí o jeho uložení,</p>	<p>rozhodnutie súdu alebo prokurátora,</p> <p>-pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora,</p> <p>-policajný orgán, vyšetrovateľ a prokurátor informujú PaMÚ o prípadoch, ktoré sú vhodné na vykonanie mediácie, a najmä v konaní proti mladistvým postupujú tak, aby sa mediácia mohla využiť od vznesenia obvinenia,</p> <p>-PaMÚ vykonáva ochranný dohľad podľa Zákona č. 448/2002 o ochrannom dohľade a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.</p>
--	--

<p>- výchovné opatrenie orgán SPOD a SK zruší, ak splnilo svoj účel. Po zrušení výchovného opatrenia, o ktorom rozhodol SPOD a SK alebo súd, orgán SPOD a SK sleduje, či trvajú účinky výchovného opatrenia.</p> <p>- ak výchovné opatrenia, ktoré uložil orgán SPOD a SK, nesplnilo svoj účel orgán SPOD a SK:</p> <p>a) môže rozhodnúť o uložení iného vhodného výchovného opatrenia,</p> <p>b) navrhne súdu uložiť výchovné opatrenie podľa § 37 ods.3 Zákona č. 36/2005 o rodine, alebo</p> <p>c) navrhne súdu prijatie iného vhodného opatrenia podľa § 44 Zákona č. 37 o rodine,</p> <p>- orgán SPOD a SK pri pomoci dieťaťu s poruchami správania v závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania dieťaťa a situácie, v ktorej sa dieťa nachádza,</p> <p>a) plní úlohy v trestnom konaní podľa TZ a TP,</p> <p>b) zisťuje a oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu dôležité skutočnosti o vývine mladistvého, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie o vzťahoch v rodine, v škole, o jeho rodinných pomeroch, o rodinnom prostredí a sociálnom prostredí,</p> <p>c) udržiava písomný kontakt a osobný</p>	
--	--

kontakt s mladistvým počas VTOS, výkonu ochrannej výchovy a spolupôsobí pri jeho prevýchove a riešení jeho osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov,

d) podieľa sa na príprave mladistvého na prepustenie z VTOS, z výkonu väzby a z výkonu ochrannej výchovy,

e) pôsobí na rodinné prostredie mladistvého a pripravuje rodinu na návrat mladistvého do rodiny,

f) pomáha mladistvému po prepustení z VTOS, z výkonu väzy a z výkonu ochrannej výchovy, najmä pri uľahčení návratu do rodiny, hľadani možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie, pri hľadaní zamestnania, riešení osobných problémov a vzťahových problémov,

g) poskytuje pomoc a ochranu mladistvému a plní úlohy v priestupkovom konaní

h) spolupracuje so zariadením, v ktorom dieťa vykonáva ústavnú starostlivosť, ochrannú výchovu alebo východné opatrenie podľa Zákona č. 36/2005 o rodine a udržiava osobný kontakt a písomný kontakt s dieťaťom umiestneným v tomto zariadení,

i) motivuje k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s dieťaťom počas liečby a resocializácie a pomáha dieťaťu po návrate zo

<p>zariadenia na liečbu závislosti alebo z resocializačného strediska,</p> <ul style="list-style-type: none"> - orgán SPOD a SK poskytuje súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní pri plnení úloh, ktoré súvisia s trestným konaním a súčinnosť pri výkone probácie a mediácie podľa Zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch, - súčasťou sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou je aj zapájanie dieťaťa do výchovno-rekreačných programov organizovaných orgánom SPOD a SK pobytovou formou. Účelom výchovno-rekreačných programov je najmä odborné pôsobenie na odstránenie alebo zmiernenie poruchy správania, rozvoj sociálnych zručností, získanie potrebných spoločenských návykov, hygienických návykov a zabezpečenie vhodného využitia voľného času dieťaťa, ak je pri zabezpečení sociálnej kurately detí potrebné spolupôsobenie iných subjektov plní orgán SPOD a SK úlohu koordinátora, orgán SPOD a SK postupuje pri výkone opatrení sociálnej kurately pre deti podľa plánu sociálnej práce s dieťaťom, - pri výkone opatrení sociálnej kurately pre plnoletú fyzickú osobu (FO) orgán SPOD a SK v závislosti od povahy a závažnosti životnej situácie alebo problému plnoletej FO najmä:	
---	--

a) udržiava písomný kontakt a osobný kontakt s plnoletou FO počas VTOS, výkonu väzby a spolupôsobí pri jej prevýchove a riešení jej osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov, najmä pri udržiavaní a posilňovaní rodinných väzieb, b) podieľa sa na príprave plnoletej FO na prepustenie z VTOS alebo z výkonu väzby, c) pomáha plnoletej FO po prepustení z VTOS alebo z výkonu väzby, najmä pri uľahčení návratu do rodiny, pracovnom uplatnení, hľadaní bývania, hľadaní možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie a pri riešení osobných problémov a vzťahových problémov, d) motivuje plnoletú FO k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s plnoletou FO počas liečby a následnej resocializácie v záujme podpory liečby a resocializácie, e) pomáha plnoletej FO po návrate zo zariadenia na liečbu závislosti alebo z resocializačného strediska najmä pri uľahčení návratu do rodiny, riešení osobných problémov a vzťahových problémov, v pracovnom uplatnení a hľadaní bývania, f) motivuje plnoletú FO k aktívnemu prístupu pri hľadaní zamestnania a k získaniu alebo udržaniu pracovných	

<p>zručností a spôsobilostí,</p> <p>g) odporúča a sprostredkúva plnoletej FO pomoc špecializovaných inštitúcií,</p> <p>h) ponúka plnoletej FO účasť na resocializačných programoch a iných programoch organizovaných inými orgánmi štátnej správy, obcami, vyššími územnými celkami a akreditovanými subjektmi,</p> <p>i) motivuje plnoletú FO k účasti v svojpomocných skupinách zameraných na riešenie osobných problémov a vzťahových problémov,</p> <p>- orgán SPOD a SK postupuje pri výkone opatrení sociálnej kurately pre plnoletú FO podľa plánu sociálnej práce s plnoletou FO.</p>	
---	--

Tab. 2 Práva a povinnosti PaMÚ a SK vo vzťahu k trestaným osobám

Práva a povinnosti PaMÚ a SK vo vzťahu k trestaným osobám na základe platnej legislatívy	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
-SK je pri výkone svojej funkcie povinný dodržiavať povinnosti podľa § 53 zákona č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe,	-PaMÚ je pri výkone svojej funkcie povinný dodržiavať povinnosti podľa § 53 zákona č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe, -PaMÚ pri výkone svojej funkcie je povinný riadiť sa pokynmi predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora, tieto pokyny nemôžu

	<p>smerovať k spôsobu a výsledku vykonávanej mediácie,</p> <p>-PaMÚ musí rešpektovať a chrániť ľudské práva a slobody, dôstojnosť človeka a zdržať sa konania, ktoré by mohlo viesť k zmareniu účelu trestného konania alebo ktoré by vzbudzovalo pochybnosti o jeho nestrannosti,</p> <p>-PaMÚ je oprávnený zisťovať stanovisko strán trestného konania k podmienenému zastaveniu trestného stíhania, zmieru, uloženiu trestu nespojeného s trestom odňatia slobody a k iným úkonom vykonávaným pri probácii a mediácii,</p> <p>-ak poruší obvinený, nad ktorým vykonáva dohľad PaMÚ, podmienky obmedzení alebo povinností, informuje o tom PaMÚ predsedu senátu alebo samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora,</p> <p>-PaMÚ má právo pri výkone svojej činnosti nahliadať do trestných spisov, robiť si z nich výpisky a poznámky, prípadne kópie; týmto nie sú dotknuté ustanovenia osobitného predpisu o ochrane utajovaných skutočností podľa Zákona č. 241/2001 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 418/2002 Z. z.</p>
--	--

Plán prieskumu

V októbri 2009 sme sa na základe preštudovanej literatúry a platnej legislatívy zoznámili so základnými pojmami a oboznámili sa s našou problematikou stanoveného prieskumu.

V decembri 2009 sme sa po hlbšom preštudovaní zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a zákona č. 550/2005 Z. z. o probačných a mediačných úradníkov začali venovať metóde obsahovej analýzy, kde sme si na začiatok vypísali analyzačnú jednotku, ktorú chceme skúmať. Následne sme si stanovili kategórie. V januári 2010 sme na základe kategórií rozoberali a usporadúvali text analyzačnej jednotky do jednotlivých tabuliek, ktoré sme zostavili tak, aby samotné ukazovali náhľad na porovnanie kompetencií/ činností ,práv a povinností. Vo februári a v marci 2010 sme si výsledky popísali v diskusií a stanovili závery nášho prieskumu.

5 VÝSLEDKY

V našom prieskume sme si určili za výskumnú vzorku zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a zákon č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Z tejto platnej legislatívy sme získali množstvo textu, ktorý sme si zredukovali určením výskumných jednotiek. Za výskumné jednotky sme si zvolili kompetencie/ činnosti a práva a povinnosti PaMÚ a SK. Text sme si rozdelili do dvoch tabuliek s názvami týchto výskumných jednotiek. Nasledoval krok, pri ktorom sme si mali určiť vlastné kategórie, ktoré by vyhovovali potrebám nášho výskumu.

Základné kategórie:

1. Dokumentácia o trestanej osobe
2. Prevencia
3. Dohľad nad trestanou osobou
4. Súčinnosť v trestnom konaní
5. Mediácia
6. VTOS a pomoc po prepustení z VOTS

Tieto základne kategórie sme si na základe metódy validnej operačnej definície pojmov (operacionalizácie) definovali pre potreby nášho výskumu.

V nasledujúcej časti našej práce v tabuľkách postupne uvádzame výsledky našej analýzy podľa jednotlivých kategórií. Tieto tabuľky ponúkajú náhľad aj na následnú komparáciu kompetencií/činností a práv a povinností PaMÚ a SK a ponúkajú odpovede na naše výskumnícke otázky, ktoré budeme bližšie rozoberať v časti diskusie a závere našej diplomovej práce.

Tab. 3 Kategória č. 1: Dokumentácia o trestanej osobe

Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK v rámci dokumentácie o trestanej osobe	
Zákon č. 350/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
- orgán SPOD a SK pri pomoci dieťaťu s poruchami správania v závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania dieťaťa a situácie, v ktorej sa dieťa	-obstaráva podklady týkajúce sa osoby obvineného a jeho rodinnom, sociálnom a pracovnom prostredí, -pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ

<p>nachádza,</p> <p>b) zisťuje a oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu dôležité skutočnosti o vývine mladistvého, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie o vzťahoch v rodine, v škole, o jeho rodinných pomeroch, o rodinnom prostredí a sociálnom prostredí,</p> <p>-orgán SPOD a SK vypracúva sám alebo v spolupráci s akreditovaným subjektom podľa dôvodov, pre ktoré bolo výchovné opatrenie uložené, plán výkonu výchovného opatrenia uloženého orgánom SPOD a SK alebo súdom. Plán výkonu výchovného opatrenia je súčasťou plánu sociálnej práce s dieťaťom, jeho rodičmi alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,</p> <p>- plnenie účelu výchovného opatrenia sa pravidelne, najmenej raz za dva mesiace, vyhodnocuje za účasti dieťaťa, jeho rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa. Každá zmena spôsobu a rozsahu výchovného opatrenia musí byť zaznamenaná v pláne výkonu výchovného opatrenia,</p> <p>- orgán SPOD a SK zhodnotí účinnosť výchovného opatrenia po uplynutí obdobia, ktoré uviedol v rozhodnutí o jeho uložení,</p>	<p>oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora,</p> <p>-pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora,</p>
<p>Práva a povinnosti PaMÚ a SK v rámci dokumentácie o trestanej osobe</p>	
<p>Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele</p>	<p>Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch</p>

	-PaMÚ má právo pri výkone svojej činnosti nahliadať do trestných spisov, robiť si z nich výpisky a poznámky, prípadne kópie; týmto nie sú dotknuté ustanovenia osobitného predpisu o ochrane utajovaných skutočností podľa Zákona č. 241/2001 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 418/2002 Z. z.
--	--

Prvou základnou kategóriou, ktorá sa stala východiskom pre našu analýzu, patrí Dokumentácia o trestanej osobe, bližšie špecifikovaná pomocou operacionalizácie v časti 4.2 Metódy prieskumu. V Tabuľke č.1 v rámci tejto kategórie vykonávajú PaMÚ a SK rovnaké, ale aj rozdielne kompetencie/činnosti v súvislosti s trestanou osobou. Čo sa týka vykonávania práv a povinností v tejto kategórii, má PaMÚ podľa platnej legislatívy rozdielne práva a povinnosti ako SK.

Tab. 4 Kategória č. 2: Prevencia

Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK v rámci prevencie trestanej osoby	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
- organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch a aktivitách zameraných na predchádzanie sociálnopatologických javov, - ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán SPOD a SK rozhodne o uložení výchovného opatrenia podľa zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine - ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán SPOD a SK rozhodne o uložení výchovných opatrení: a) upozorní vhodným spôsobom dieťa, jeho rodičov alebo osobu, ktorá sa osobne stará	-vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody, -PaMÚ vykonáva ochranný dohľad podľa Zákona č. 448/2002 o ochrannom dohľade a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

<p>o dieťa, ak svojím správaním môžu ohroziť alebo narušiť priaznivý psychický vývin, fyzicky vývin a sociálny vývin dieťaťa,</p> <p>b) uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na liečbe v špecializovanej ambulantnej starostlivosti,</p> <p>c) uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa výchovnom programe alebo na sociálnom programe.</p> <p>- v rozhodnutí o výchovnom opatrení orgán SPOD a SK určí právnickú alebo fyzickú osobu, alebo akreditovaný subjekt, ktorý má spolupôsobiť alebo spolupracovať pri výkone výchovného opatrenia, a obdobie, po uplynutí ktorého zhodnotí účinky výchovného opatrenia,</p> <p>- výchovné opatrenie orgán SPOD a SK zruší, ak splnilo svoj účel. Po zrušení výchovného opatrenia, o ktorom rozhodol SPOD a SK alebo súd, orgán SPOD a SK sleduje, či trvajú účinky výchovného opatrenia.</p> <p>- ak výchovné opatrenia, ktoré uložil orgán SPOD a SK, nespĺnilo svoj účel orgán SPOD a SK:</p> <p>a) môže rozhodnúť o uložení iného vhodného výchovného opatrenia,</p> <p>b) navrhne súdu uložiť výchovné opatrenie podľa § 37 ods.3 zákona č. 36/2005 o rodine, alebo</p> <p>c) navrhne súdu prijatie iného vhodného opatrenia podľa § 44 zákona č. zákona č. 36/2005 o rodine.</p>	
--	--

- orgán SPOD a SK pri pomoci dieťaťu s poruchami správania v závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania dieťaťa a situácie, v ktorej sa dieťa nachádza,

e) pôsobí na rodinné prostredie mladistvého a pripravuje rodinu na návrat mladistvého do rodiny,

i) motivuje k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s dieťaťom počas liečby a resocializácie a pomáha dieťaťu po návrate zo zariadenia na liečbu závislosti alebo z resocializačného strediska,

- súčasťou sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou je aj zapájanie dieťaťa do výchovno-rekreačných programov organizovaných orgánom SPOD a SK pobytovou formou. Účelom výchovno-rekreačných programov je najmä odborné pôsobenie na odstránenie alebo zmiernenie poruchy správania, rozvoj sociálnych zručností, získanie potrebných spoločenských návykov, hygienických návykov a zabezpečenie vhodného využitia voľného času dieťaťa, ak je pri zabezpečení sociálnej kurately detí potrebné spolupôsobenie iných subjektov plní orgán SPOD a SK úlohu koordinátora, orgán SPOD a SK postupuje pri výkone opatrení sociálnej kurately pre deti podľa plánu sociálnej práce s dieťaťom,

<p>- pri výkone opatrení sociálnej kurately pre plnoletú fyzickú osobu (FO) orgán SPOD a SK v závislosti od povahy a závažnosti životnej situácie alebo problému plnoletej FO najmä:</p> <p>d) motivuje plnoletú FO k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s plnoletou FO počas liečby a následnej resocializácie v záujme podpory liečby a resocializácie,</p> <p>h) ponúka plnoletej FO účasť na resocializačných programoch a iných programoch organizovaných inými orgánmi štátnej správy, obcami, vyššími územnými celkami a akreditovanými subjektmi,</p> <p>i) motivuje plnoletú FO k účasti v svojpomocných skupinách zameraných na riešenie osobných problémov a vzťahových problémov.</p>	
Práva a povinnosti PaMÚ a SK v rámci prevencie trestanej osoby	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch

Za druhú kategóriu sme si zvolili prevenciu, ktorá sa stala východiskom pre našu analýzu o trestanej osobe bližšie špecifikovaná pomocou operacionalizácie. V Tabuľke č.2 v rámci tejto kategórie vykonávajú PaMÚ a SK rozdielne kompetencie/činnosti v súvislosti s trestanou osobou. Čo sa týka vykonávania práv a povinností v tejto kategórii, nemá PaMÚ a SK v platnej legislatíve stanovené žiadne práva a povinnosti v súvislosti s vykonávaním prevencie voči trestanej osobe.

Tab. 5 Kategória č. 3: Dohľad nad trestanou osobou

Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK v rámci dohľadu nad trestanou osobou	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
<p>- plnenie účelu výchovného opatrenia sa pravidelne, najmenej raz za dva mesiace, vyhodnocuje za účasti dieťaťa, jeho rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa. Každá zmena spôsobu a rozsahu výchovného opatrenia musí byť zaznamenaná v pláne výkonu výchovného opatrenia,</p> <p>- orgán SPOD a SK zhodnotí účinnosť výchovného opatrenia po uplynutí obdobia, ktoré uviedol v rozhodnutí o jeho uložení,</p> <p>- výchovné opatrenie orgán SPOD a SK zruší, ak splnilo svoj účel. Po zrušení výchovného opatrenia, o ktorom rozhodol SPOD a SK alebo súd, orgán SPOD a SK sleduje, či trvajú účinky výchovného opatrenia,</p> <p>- pri výkone opatrení sociálnej kurately pre plnoletú fyzickú osobu (FO) orgán SPOD a SK v závislosti od povahy a závažnosti životnej situácie alebo problému plnoletej FO najmä:</p> <p>c) pomáha plnoletej FO po prepustení z VTOS alebo z výkonu väzby, najmä pri uľahčení návratu do rodiny, pracovnom uplatnení, hľadaní bývania, hľadaní možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie a pri riešení osobných problémov a vzťahových problémov.</p>	<p>-vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody,</p> <p>-PaMÚ vykonáva ochranný dohľad podľa Zákona č. 448/2002 o ochrannom dohľade a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.</p>

Práva a povinnosti PaMÚ a SK v rámci dohľadu nad trestanou osobou	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
	-ak poruší obvinený, nad ktorým vykonáva dohľad PaMÚ, podmienky obmedzení alebo povinností, informuje o tom PaMÚ predsedu senátu alebo samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora.

Tretou kategóriu, ktorú sme si pre potreby nášho výskumu zvolili, je dohľad nad trestanou osobou, ktorá je bližšie špecifikovaná pomocou operacionalizácie. V Tabuľke č.3 v rámci tejto kategórie vykonávajú PaMÚ a SK rovnaké, ale aj rozdielne kompetencie/činnosti v súvislosti s trestanou osobou. Čo sa týka vykonávania práv a povinností v tejto kategórii, nemá SK presne stanovené v platnej legislatíve stanovené žiadne práva a povinnosti v súvislosti s vykonávaním dohľadu nad trestanou osobou, to znamená, že výkon práv a povinností je rozdielny.

Tab. 6 Kategória č. 4: Súčinnosť v trestnom konaní

Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK v rámci súčinnosti v trestnom konaní	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
-výchovné opatrenie orgán SPOD a SK zruší, ak splnilo svoj účel. Po zrušení výchovného opatrenia, o ktorom rozhodol SPOD a SK alebo súd, orgán SPOD a SK sleduje, či trvajú účinky výchovného opatrenia. b) navrhne súdu uložiť výchovné opatrenie podľa § 37 ods.3 Zákona č. 36/2005 o rodine, alebo c) navrhne súdu prijatie iného vhodného opatrenia podľa § 44 Zákona č. 37 o rodine,	-utvára podmienky na rozhodnutie o podmiennečnom zastavení trestného stíhania alebo schválení zmluvy, -pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora, -pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská

<p>- orgán SPOD a SK pri pomoci dieťaťu s poruchami správania v závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania dieťaťa a situácie, v ktorej sa dieťa nachádza,</p> <p>a) plní úlohy v trestnom konaní podľa TZ a TP,</p> <p>b) zisťuje a oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu dôležité skutočnosti o vývine mladistvého, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie o vzťahoch v rodine, v škole, o jeho rodinných pomeroch, o rodinnom prostredí a sociálnom prostredí,</p> <p>g) poskytuje pomoc a ochranu mladistvému a plní úlohy v priestupkovom konaní</p> <p>- orgán SPOD a SK poskytuje súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní pri plnení úloh, ktoré súvisia s trestným konaním a súčinnosť pri výkone probácie a mediácie podľa Zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch,</p>	<p>poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora,</p> <p>-policajný orgán, vyšetrovateľ a prokurátor informujú PaMÚ o prípadoch, ktoré sú vhodné na vykonanie mediácie, a najmä v konaní proti mladistvým postupujú tak, aby sa mediácia mohla využiť od vznesenia obvinenia,</p>
<p>Práva a povinnosti PaMÚ a SK v rámci súčinnosti v trestnom konaní</p>	
<p>Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele</p>	<p>Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch</p>
	<p>-PaMÚ je oprávnený zisťovať stanovisko strán trestného konania k podmienenému zastaveniu trestného stíhania, zmieru, uloženiu trestu nespojeného s trestom odňatia slobody a k iným úkonom vykonávaným pri probácii a mediácii,</p> <p>-ak poruší obvinený nad ktorým vykonáva dohľad PaMÚ, podmienky obmedzení</p>

	alebo povinností, informuje o tom PaMÚ predsedu senátu alebo samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora.
--	---

Štvrtou zvolenou kategóriou je súčinnosť v trestnom konaní, ktorá sa stala východiskom pre našu analýzu o trestanej osobe bližšie špecifikovaná pomocou operacionalizácie. V Tabuľke č.4 v rámci tejto kategórie vykonávajú PaMÚ a SK rovnaké aj rozdielne kompetencie/činnosti v súvislosti s trestanou osobou. Čo sa týka vykonávania práv a povinností v tejto kategórii, nemá a SK v platnej legislatíve stanovené žiadne práva a povinnosti v súvislosti so súčinnosťou v trestnom konaní voči trestanej osobe. PaMÚ vykonáva rozdielne práva a povinnosti ako SK v trestnom konaní.

Tab. 7 Kategória č. 5: Mediácia

Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK v rámci mediácie	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
	<ul style="list-style-type: none"> -uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom, alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom, -pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora, -pri výkone probácie a mediácie je PaMÚ oprávnený získať informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora, -policajný orgán, vyšetrovateľ a prokurátor informujú PaMÚ o prípadoch, ktoré sú

	vhodné na vykonanie mediácie, a najmä v konaní proti mladistvým postupujú tak, aby sa mediácia mohla využiť od vznesenia obvinenia.
Práva a povinnosti PaMÚ a SK v rámci mediácie	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
	-PaMÚ je oprávnený zisťovať stanovisko strán trestného konania k podmienenému zastaveniu trestného stíhania, zmieru, uloženiu trestu nespojeného s trestom odňatia slobody a k iným úkonom vykonávaným pri probácií a mediácií,

Piatou kategóriou, ktorá sa stala východiskom pre našu analýzu o trestanej osobe bližšie špecifikovaná pomocou operacionalizácie, je mediácia. Z Tabuľky č.5 v rámci tejto kategórie vyplýva, že PaMÚ a SK vykonávajú rozdielne kompetencie/činnosti v súvislosti s trestanou osobou. Čo sa týka vykonávania práv a povinností v tejto kategórii, nemá a SK v platnej legislatíve stanovené žiadne práva a povinnosti v súvislosti s mediáciou. PaMÚ vykonáva rozdielne práva a povinnosti ako SK vo vykonávaní mediácie.

Tab. 8 Kategória č. 6: VTOS a pomoc po prepustení z VOTS

Kompetencie/činnosti PaMÚ a SK počas samotného VTOS a pomoc po prepustení z VTOS	
Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele	Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
- orgán SPOD a SK pri pomoci dieťaťu s poruchami správania v závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania dieťaťa a situácie, v ktorej sa dieťa	-vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody,

<p>nachádza,</p> <p>c) udržiava písomný kontakt a osobný kontakt s mladistvým počas VTOS, výkonu ochrannej výchovy a spolupôsobí pri jeho prevýchove a riešení jeho osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov,</p> <p>d) podieľa sa na príprave mladistvého na prepustenie z VTOS, z výkonu väzby a z výkonu ochrannej výchovy,</p> <p>e) pôsobí na rodinné prostredie mladistvého a pripravuje rodinu na návrat mladistvého do rodiny,</p> <p>f) pomáha mladistvému po prepustení z VTOS, z výkonu väzy a z výkonu ochrannej výchovy, najmä pri uľahčení návratu do rodiny, hľadani možnosti pokračovať v ďalšej príprave na povolanie, pri hľadaní zamestnania, riešení osobných problémov a vzťahových problémov,</p> <p>h) spolupracuje so zariadením, v ktorom dieťa vykonáva ústavnú starostlivosť, ochrannú výchovu alebo východné opatrenie podľa Zákona č. 36/2005 o rodine a udržiava osobný kontakt a písomný kontakt s dieťaťom umiestneným v tomto zariadení,</p> <p>- pri výkone opatrení sociálnej kurately pre plnoletú fyzickú osobu (FO) orgán SPOD a SK v závislosti od povahy a závažnosti životnej situácie alebo problému plnoletej FO najmä:</p> <p>a) udržiava písomný kontakt a osobný</p>	<p>-PaMÚ vykonáva ochranný dohľad podľa Zákona č. 448/2002 o ochrannom dohľade a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.</p>
--	--

<p>kontakt s plnoletou FO počas VTOS, výkonu väzby a spolupôsobí pri jej prevýchove a riešení jej osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov, najmä pri udržiavaní a posilňovaní rodinných väzieb,</p> <p>b) podieľa sa na príprave plnoletej FO na prepustenie z VTOS alebo z výkonu väzby,</p> <p>c) pomáha plnoletej FO po prepustení z VTOS alebo z výkonu väzby, najmä pri uľahčení návratu do rodiny, pracovnom uplatnení, hľadaní bývania, hľadaní možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie a pri riešení osobných problémov a vzťahových problémov,</p> <p>d) motivuje plnoletú FO k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s plnoletou FO počas liečby a následnej resocializácie v záujme podpory liečby a resocializácie,</p> <p>e) pomáha plnoletej FO po návrate zo zariadenia na liečbu závislosti alebo z resocializačného strediska najmä pri uľahčení návratu do rodiny, riešení osobných problémov a vzťahových problémov, v pracovnom uplatnení a hľadaní bývania.</p>	
<p>Práva a povinnosti PaMÚ a SK počas samotného VTOS a pomoc po prepustení z VTOS</p>	
<p>Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele</p>	<p>Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch</p>
	<p>-ak poruší obvinený, nad ktorým vykonáva dohľad PaMÚ, podmienky obmedzení alebo povinností, informuje o tom PaMÚ</p>

	predsedu senátu alebo samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora,
--	--

Z šiestu kategóriou sme si zvolili pomoc v procese a následného prepustenia z VTOS, ktorá sa stala východiskom pre našu analýzu o trestanej osobe bližšie špecifikovaná pomocou operacionalizácie. Z Tabuľky č.6 v rámci tejto kategórie vyplýva, že PaMÚ a SK vykonávajú rovnaké aj rozdielne kompetencie/činnosti v procese VTOS. Čo sa týka vykonávania práv a povinností v tejto kategórii, nemá a SK v platnej legislatíve priamo stanovené žiadne práva a povinnosti pri pomoci v procese a následného prepustenia z VTOS. PaMÚ vykonáva rozdielne práva a povinnosti ako SK v pomoci v procese a následného prepustenia z VTOS.

6 DISKUSIA

V nasledujúcej časti našej diplomovej práce interpretujeme zistené výsledky, ktoré sme uviedli v predchádzajúcej časti. Pomocou už vyššie spomínanej metódy obsahovej analýzy sme sa snažili zistiť a porovnať vybrané aspekty kompetencií/ činností a práv a povinností, ktoré vykonávajú PaMÚ a SK na základe platnej legislatívy, ktoré sme si stanovili ako hlavný cieľ nášho prieskumu. Z hlavného cieľa práce sme si vyšpecifikovali čiastkové ciele a formulovali výskumnícke otázky. Prostredníctvom metódy obsahovej analýzy sme si pre potreby nášho prieskumu zvolili kategórie aplikovateľné na našu prieskumnícku vzorku. Tieto kategórie budeme nižšie podrobnejšie rozoberať a popritom odpovedať na naše otázky.

Z hlavného už vyššie spomínaného cieľa práce sme si určili za prvý čiastkový cieľ zistiť, v čom sú vybrané aspekty kompetencií/činností, práv a povinností PaMÚ a SK vo vzťahu k trestanej osobe rovnaké. Na základe tohto čiastkového cieľa sme si položili výskumnícku otázku: „V čom sú vybrané aspekty kompetencií/činností, práv a povinností PaMÚ a SK vo vzťahu k trestanej osobe rovnaké?“ Pre lepšiu prehľadnosť na základe vyššie uvedených tabuliek budeme výsledky rozoberať v jednotlivých kategóriách.

Z vyššie uvedených výsledkov sme zistili, že v rámci kompetencií/činností evidencie dokumentácie a dokumentovania o trestanej osobe PaMÚ rovnako ako SK obstaráva podklady týkajúce sa trestanej osoby o jeho rodinnom, sociálnom a pracovnom prostredí, skutočnosti o vývine mladistvého, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie o vzťahoch v rodine a v prípade potreby ich oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu. K rovnako vykonávaným právam a povinnostiam pri tvorbe a evidencie dokumentácie o trestanej osobe patrí právo pri výkone ich činností nahliadať do týchto spisov, ako aj do spisov trestných, robiť si z nich výpisky, prípadne kópie. Samozrejmosťou oboch pracovníkov je povinnosť dodržiavať Zákon č. 241/2001 Z.z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 418/2002 Z.z. V rámci kategórie prevencie je z platnej legislatívy oboch pracovníkov zjavne, že aj PaMÚ a aj SK vykonávajú prevenciu, ale každý v iných opatreniach. Výkon práv a povinností sa v platnej legislatíve oboch pracovníkov nespomína. PaMÚ rovnako ako SK vykonávajú dohľad a kontrolu nad trestanou osobou, a to po prepustení z VTOS, alebo vykonávajú kontrolu nad alternatívnymi riešeniami trestných vecí, ako je napríklad podmienené prepustenie z VTOS s probačným dohľadom.

Platná legislatíva neukladá ani PaMÚ, ani SK iné rovnaké práva a povinnosti pri dohľade nad trestanou osobou. V spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní PaMÚ, rovnako ako SK, oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu dôležité skutočnosti týkajúce sa trestanej osoby o jeho rodinnom, sociálnom a pracovnom prostredí, skutočnosti o vývine mladistvého, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie a o vzťahoch v rodine. V tejto rovine sa naskytuje súčinnosť aj medzi SK a PaMÚ pri výkone probácie a mediácie. V súvislosti s VTOS a s procesom následného prepustenia z VTOS sa PaMÚ aj SK zúčastňujú prípravy na prepustení z VTOS, z výkonu väzby, vykonávajú dohľad pri podmienčnom prepustení z VTOS, pri podmienčnom upustení o potrestania najmä mladistvého, nad výkonom ochranej výchovy.

Druhým čiastkovým cieľom chceme zistiť, v čom sú vybrané aspekty kompetencií/činností, práv a povinností PaMÚ a SK vo vzťahu k trestanej osobe rozdielne. Na základe tohto čiastkového cieľa sme si položili výskumnú otázku: „V čom sú vybrané aspekty kompetencií/činností, práv a povinností PaMÚ a SK vo vzťahu k trestanej osobe rozdielne?“ Pre lepšiu prehľadnosť na základe vyššie uvedených tabuliek si budeme výsledky opäť rozoberať v už spomínaných jednotlivých kategóriách. SK, rovnako ako PaMÚ, vedú dokumentáciu o trestanej osobe, ale z vyššie uvedených výsledkov sme zistili, že v rámci kompetencií/činností evidencie dokumentácie a dokumentovania o trestanej osobe vykonáva SK na rozdiel od PaMÚ v rámci orgánu SPOD a SK pri výchovnom opatrení plán výkonu výchovného opatrenia uloženého ním alebo súdom. Plán výkonu výchovného opatrenia je súčasťou plánu sociálnej práce s dieťaťom, jeho rodičmi alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa. Plnenie účelu tohto výchovného opatrenia vyhodnocuje SK správou pravidelne, najmenej raz za dva mesiace za účasti dieťaťa, jeho rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, kde musí byť zaznamenaná každá zmena spôsobu a rozsahu výchovného opatrenia. SK po uplynutí obdobia výchovného opatrenia písomne zhodnotí účinnosť uloženého výchovného opatrenia. Čo sa týka rozdielnosti v oblasti dokumentácie a dokumentovania PaMÚ, na rozdiel od SK má právo pri výkone probácie a mediácie získavať stanoviská a informácie trestanej osoby, ktoré sú významné pre rozhodnutia súdu, alebo prokurátora aby sa dosiahol iný trest nespojený s odňatím slobody. Z našej tabuľky č. 2, kde sú zanalyzované kompetencie/činnosti, práva a povinnosti v prevencii, sme zistili, že SK na rozdiel od PaMÚ vykonáva väčšie množstvo preventívnych činností na zabránenie vzniku nepriaznivých situácií, v ktorých sa môže osoba ocitnúť. Do prevencie patrí aj odborné

pôsobenie na odstránenie alebo zmiernenie poruchy správania, rozvoj sociálnych zručností, získanie potrebných spoločenských návykov, hygienických návykov a zabezpečenie vhodného využitia voľného času dieťaťa. Táto prevencia sa sústreďuje na aj človeka ešte pred tým, ako sa stal osobou trestanou a aj na trestanú osobu. SK vykonáva prevenciu najmä v organizovaní alebo v sprostredkovaní účasti na programoch a aktivitách zameraných na predchádzanie sociálnopatologických javov. Aj samotné ukladanie a dozor nad výchovnými opatreniami sú činnosťami, ktoré zaraďujeme do kategórie prevencie, a to hlavne v činnostiach, kedy SK upozorní vhodným spôsobom dieťa, jeho rodičov alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa, ak svojím správaním môžu ohroziť alebo narušiť priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin dieťaťa. Ďalej uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na liečbe v špecializovanej ambulantnej starostlivosti, uloží povinnosť zúčastniť sa výchovnom programe alebo na sociálnom programe. SK sleduje výchovné opatrenie, aby splnilo svoj účel a v prípade potreby ho môže zmeniť. Pri výkone prevencie spolupracuje aj s inými subjektami, ako sú súdy a postupuje okrem zákona č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kurately aj podľa Zákona č. 36/2005 o rodine. SK ďalej sleduje, či trvajú účinky výchovného opatrenia. V súvislosti s preventívnymi opatreniami v rovine represie pôsobí na rodinné prostredie mladistvého a pripravuje rodinu na návrat mladistvého do rodiny, motivuje k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s dieťaťom počas liečby a resocializácie a pomáha dieťaťu po návrate zo zariadenia na liečbu závislosti alebo z resocializačného strediska. Súčasťou sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou je aj zapájanie dieťaťa do výchovno-rekreačných programov organizovaných orgánom SPOD a SK pobytovou formou. Pri výkone kompetencií/činností prevencie sociálnej kurately motivuje plnoletú FO k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s plnoletou FO počas liečby a následnej resocializácie v záujme podpory liečby a resocializácie, ponúka plnoletej FO účasť na resocializačných programoch a iných programoch organizovaných inými orgánmi štátnej správy, obcami, vyššími územnými celkami a akreditovanými subjektmi, motivuje plnoletú FO k účasti v svojpomocných skupinách zameraných na riešenie osobných problémov a vzťahových problémov.

V súvislosti s akýmkoľvek dohľadom nad trestanou osobou je rozdielnosť vo výkone PaMÚ a SK najmä v tom, že PaMÚ vykonáva probačný dohľad najmä nad kontrolou trestov nespojených s trestom odňatia slobody, ako sú napr. trest povinnej práce, trest domáceho väzenia, podmienené zastavenie trestného stíhania, podmienené prepustenie

z VTOS, podmienené upustenie od VTOS s probačným dohľadom a aj pri vykonávaní ochranného dohľadu. Taktiež sa pri týchto odborných činnostiach riadi okrem zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediálnych úradníkoch aj podľa TZ , TP ale aj podľa zákona č. 448/2002 Z. z. o ochrannom dohľade, zákona č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce. PaMÚ vo výkone svojich práv a povinností je povinný nahlásiť porušenie podmienok a obmedzení trestaného predsedovi senátu, samosudcovi a v prípravnom konaní prokurátorovi. Odlišné kompetencie/činnosti SK v kategórii dohľadu nad trestanou osobou vykonáva už vyššie spomínaný dohľad nad výkonom uložených výchovných opatrení. A taktiež kontroluje mladistvého, ako aj plnoletú FO, po prepustení z VTOS. V kategórii, v ktorej sa zaoberáme spoluprácou v trestnom konaní, teda súčinnosťou s orgánmi činnými v trestnom konaní, sme zistili, že PaMÚ v rámci svojich činností a spoluprácou s týmito orgánmi vytvára najmä podmienky na rozhodnutie o podmienenom zastavení trestného stíhania alebo schválení zmiery. PaMÚ na rozdiel od SK spolupracuje s policajným orgánom, ktorý dáva ako prvý podnet PaMÚ o prípadoch, ktoré sú vhodné na začatie mediácie, najmä však v konaní voči mladistvým. V právach a povinnostiach podľa platnej legislatívy sa uvádza, že PaMÚ na rozdiel od SK, ako sme už vyššie spomínali, v kategórii dohľadu má povinnosť spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, a to v prípade povinnosti nahlásenia porušovania obmedzení a povinností pri probačnom dohľade. Aj SK spolupracuje vo svojich kompetenciách/činnostiach s orgánmi činnými v trestnom konaní, ale na rozdiel od PaMÚ s nimi spolupracuje najmä v rámci výchovných opatrení. Súdu hlavne oznamuje správou a plánom sociálnej práce účelnosť výchovného opatrenia, prípadne neúčelnosť výchovného opatrenia mu navrhuje uložiť iné výchovné opatrenie alebo iné vhodné opatrenie. V súvislosti s vykonávaním samotnej mediácie ako metódy mimosúdneho vybavenia veci je kompetentný na výkon mediácie podľa našich výsledkov len PaMÚ a to v činnostiach/kompetenciách, kde PaMÚ uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom, alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom. Samozrejme aj v rámci výkonu mediácie získava PaMÚ informácie a poznatky o osobe obvineného a stanoviská poškodeného, ktoré sú významné pre rozhodnutie súdu alebo prokurátora. Na začatie mediácie môže dať podnet okrem súdu a samotnej trestanej osoby podnet PaMÚ aj policajný orgán, vyšetrovateľ a prokurátor. Podľa novelizácie zákona 466/2008 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov môže SK vykonávať mediáciu ako odbornú metódu, ale len na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine, nie s trestanou osobou. Keďže SK mediáciu podľa výsledkov nevykonáva na rozdiel od PaMÚ mu podľa platnej legislatívy nevyplývajú žiadne práva a povinnosti. PaMÚ na rozdiel od SK je oprávnený v súvislosti s výkonom mediácie zisťovať stanovisko strán trestného konania k podmiennečnému zastaveniu trestného stíhania, zmieru, uloženiu trestu nespojeného s trestom odňatia slobody. Podľa zistenia v kategórií 6 s názvom VTOS a pomoc po prepustení z VTOS môžeme na základe výsledkov tvrdiť, že SK vykonáva rozdielne kompetencie/činnosti hlavne v tom, že s trestanou osobou udržiava písomný kontakt počas VTOS, výkonu ochranej výchovy aj počas výkonu výchovného opatrenia, a tak spolupôsobí pri jeho osobných, rodinných a aj sociálnych problémov. SK spolupracuje aj s rodinou trestanej osoby už počas VTOS a pripravuje ju na návrat do rodiny a následne mu pomáha pri realizácii návratu do rodiny, hľadani zamestnania, riešení osobných a vzťahových problémov. SK následne po prepustení z VTOS aj motivuje trestanú osobu k liečbe drogových a iných závislostí ,a to aj keď je trestaná osoba umiestnená v resocializačnom zariadení. V neposlednom rade je aj špecifickou činnosťou SK pomoc pri vybavovaní resocializačného príspevku trestanej osobe. Podľa našich zistení ani PaMÚ nezostáva nečinný pri pomoci trestanej osobe po prepustení z VTOS ale inými a rozdielnymi činnosťami ako SK. V kompetencií PaMÚ je vykonávanie dohlád nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody. Právom PaMÚ je na rozdiel od SK aj to, že ak trestaná osoba podmienky obmedzenia alebo povinností, informuje o tom PaMÚ predsedu senátu alebo samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora.

Na základe zhodnotenia tejto interpretácie výsledkov môžeme navrhnúť odporúčania pre prax:

- Zaviesť jednotný systém evidencie dokumentovania o trestaných osobách, ku ktorým by mali prístup PaMÚ, SK ale i orgány činné v trestnom konaní.

Odôvodnenie: Ako nám vyplýva z prieskumu PaMÚ rovnako ako SK zbierajú, obstarávajú podklady o trestaných osobách pre seba i pre orgány činné v trestnom konaní. Takýto systém by odbúral byrokratickú robotu na ich úradných pôsobiskách.

- Novelizácia zákonov č. 550/2003 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, č. 305/2005 Z. z. o probačných a mediačných úradníkov a prípadna tvorba nových zákonov súvisiacich s ich činnosťami.

Odôvodnenie: Aby sa presne stanovili činnosti/kompetencie PaMÚ a aj SK, a aby sa presne vymedzila spolupráca medzi týmito subjektmi, aby sa niektoré činnosti nerobili duplicitne.

- Zvýšenie právomocí a to hlavne PaMÚ pri dohľade.

Odôvodnenie: PaMÚ pri výkone najmä probačného dohľadu musí spolupracovať a to v konkrétnom prípade pri kontrole na alkohol s policajným zborom v danom obvode, nakoľko PaMÚ pri výkone probačného dohľadu, kde má odsúdený súdom stanovený zákaz požívania alkoholických nápojov nemá právomoc na používanie Drägeru. Takýmto spôsobom by sa zjednodušila práca aj na strane PaMÚ a aj na strane policajného zboru.

ZÁVER

Hlavným cieľom našej diplomovej práce bolo poukázať na rozdielnosť a súlad vo výkone činností, práv a povinností PaMÚ a SK na základe zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

V teoretickej časti našej diplomovej práce sme sa venovali hlavne témam súvisiacim s trestnou justíciou, systému ukladania alternatívnych trestov v SR a ich realizáciou. Následne sme priblížili prácu PaMÚ a SK ako kľúčového pracovníka pri profesionálnej pomoci s trestanými osobami a túto teoretickú časť sme následne prepojili do prieskumu, kde sme sa venovali na základe metódy obsahovej analýzy komparácií ich jednotlivých kompetencií/činností, práv a povinností. Zvolené metódy prieskumu považujeme za relevantné. Z výsledkov prieskumu môžeme na základe komparácie výkonu PaMÚ a SK povedať, že na jednej strane je výkon ich kompetencií/činností, práv a povinností veľmi rôznorodý, ale na druhej strane PaMÚ rovnako ako SK pri profesionálnej pomoci trestaným osobám vykonáva mnohé činnosti rovnako. A to je možno podnet začať v našom systéme trestného práva uvažovať nad novelizáciami zákonov, stanovením presnej súčinnosti medzi PaMÚ a SK, tvorbou evidenčných systémov, zvyšovaním kompetencií a právomocí úradníkom pre uľahčenie systému práce. Snáď by odporúčania z našej práce v tejto oblasti mohli prispieť k tomu, aby sa niektoré administratívne práce nerobili duplicitne a takto sa odbúral byrokratický systém v SR a zostal by väčší priestor na priamejšiu, osobnejšiu a hlavne kvalitnejšiu komunikáciu, zároveň aj prácu so samotným problémovým klientom, ktorá je základom sociálnej práce nielen v trestnej justícii. Dúfame, že prínos našej práce bude v praxi použitý na elimináciu a odstránenie týchto nedostatkov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

BENČO, J. 2001. *Metodológia vedeckého výskumu*. Bratislava: IRIS, 2001. 194 s. ISBN 80-89018-27-0

CEHLÁR, V. 2009. Aplikčné problémy pri realizácii trestu povinnej práce. In *Justičné revue*: . ISSN 1335-6461. roč. 61 , 2009, č. 1. S. 83

CEHLÁR, V. 2009. Kvalitatívna stránka sociálnych výcvikov, ak sú súčasťou podmieneného odkladu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom. In *Justičné revue*: . ISSN 1335-6461 . roč. 61 , 2009, č. 8-9. s. 1032

CEHLÁR, V. 2008. Mediácia ako alternatíva v trestnom konaní . In *Justičné revue*: . ISSN 1335-6461. roč. 60 , 2008, č. 5. s. 788

CEHLÁR, V. 2008. Podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom – realizácia sociálnych výcvikov s odsúdenými. In *Justičná revue*: . ISSN1335-6461. roč. 60 , 2008, č. 6-7. s. 961

Dôvodová správa k zákonu č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

DOUBRAVOVÁ, D.- OUŘEDNÍČKOVÁ L.-ŠTERN, P.- URBAN, L. 2001. *Príručka pre mediáciu a probáciu*. Praha: Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici - Institut pro probaci a mediaci. 2001. 140 s. ISBN 80-902998-0-6

GAVORA, P. 2007. *Spríevodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2007. 2. vyd. 208 s. ISBN 978-80-223-2317-8.

GAVORA, P. 2001. *Úvod do pedagogického výskumu*. 3. opravené vyd. Bratislava: Univerzita Komenského. 2001. 236 s. ISBN 80-223-1628-8.

GÖPPNER, H.-J., HÄMÄLÄINEN, J. 2004. *Die Debate um Sozialarbeitswissenschaft*. Freiburg im Breisgau: Lambertus-Verlag. 2004. 193 s. ISBN 3-7841-1488-1

HERETIK, A. – HERETIK, A., JR. A KOL. 2007. *Klinická psychológia*. 1. vyd. Nové Zámky: Psychoprof. 2007. 815 s. ISBN 978-80-89322-00-8.

HOLÁ, L. 2003. *Mediace: Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2003. 192 s. ISBN 8024704676

HRADISKÁ, E. 2004. Obsahová analýza. In Kollárik, T. – Sollárová, E. 2004. *Metódy sociálnopsychologickej praxe: Psychologické metódy – prostriedok poznávania sociálneho priestoru*. Bratislava: IKAR. 2004. 264 s. ISBN 80-551-0765-3.

CHRÁSKA, M. 2007. *Metódy pedagogického výskumu: Základy kvalitatívneho výskumu*. Havlíčkov Brod: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4

Interná norma č. IN- 006/2008. 2008. *Vykonávanie opatrení orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vo veci výchovných opatrení*. 1. vyd. Bratislava : Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. 2008. 15 s.

KLÁTIK, J. a kol. 2007. *Prípadové štúdie z trestného práva procesného*. 1. Vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2007. 195 s. ISBN 978-80-8078-172-9

KLÁTIK, J. 2008. Konceptia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike. In *Justičné revue*: . ISSN 1335-6461. roč. 60 , 2008, č. 1. s. 73

KNAPÍK, J. 2010.: Obsahová analýza In: Jarab, J. a kol. 2010. *Nové aspekty v sociálnej práci II: Zborník príspevkov z medzinárodne konferencie konanej na Teologickom inštitúte v Spišskom Podhradí*. Spišské Podhradie: 2010. Ružomberok: VERBUM, 350s. ISBN 978-80-8084-544-5

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : 2005, s. 576. ISBN 80-7179-813-4

LAŠTICOVÁ, L. - VAJZEROVÁ, L. 2007 : *Alternatívne tresty a ich podstata*. In : *Alternatívne tresty v praxi : Zborník prezentácií*. Dolný Kubín: 2007. 54 s. ISBN 978-80-969885-0-1

LULEI, M. 2010: Sociálna práca v trestnej justícii a forénzná sociálna práca ako terra incognita teórie a praxe sociálnej práce v Slovenskej republike. In: Jarab, J. a kol. 2010. *Nové aspekty v sociálnej práci II: Zborník príspevkov z medzinárodne konferencie konanej na Teologickom inštitúte v Spišskom Podhradí*. Spišské Podhradie: 2010. Ružomberok: VERBUM, 350s. ISBN 978-80-8084-544-5

- MATOUŠEK, O. 2005. *Sociální práce v praxi* : Špecifiká různých cílových skupin a práce s nimi. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 352 s. ISBN80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, O. 2005. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha : 2003, ISBN 80 – 7178 – 549-0
- Mediácia a probácia – novinka v našom súdnictve*. [online] 2009, [cit. 2010-02-13]. Dostupné na internete: <http://www.obroda.sk/clanok/11556/Mediacia-a-probacia---novinka-v-nasom-sudnictve/>
- ONDREJKOVIČ, P. 2000. *Kriminalita mládeže ako výzva spoločnosti*. In: O kriminalite mládeže: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Bratislava: 2000. 224s. ISBN
- ONDREJKOVIČ, P. 2007. *Úvod do metodológie spoločenskovedného výskumu*. Bratislava: VEDA, 2007. 248 s. ISBN 978-80-224-0970-4.
- PALKOVÁ, R. 2008. Mimosúdne riešenie sporov v Slovenskej republike. In *Justičná revue*: . ISSN 1335-6461. roč. 60 , 2008, č. 3. s. 383
- PÍŤOVÁ, M. 2001. *Slovník cudzích slov*. Dotlač 1. vyd. Bratislava: Jazykové vydavateľstvo Kniha spoločník, 2001. 703 s. ISBN 80-88814-16-2.
- RAJNIČ, M. 2009. Trest domáceho väzenia v systéme trestov. In *Justičné revue*: . ISSN1335-6461 . roč. 61 , 2009, č. 6-7. s. 834
- SOSKA, R. 2006. *Mediácia a probácia v trestnom konaní* : diplomová práca. Bratislava: UK, 2006. 83 s.
- STRIEŽENEC, Š. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava: AD, 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X
- ŠÍPOŠOVÁ, E. 2008. Sociálna práca po výkone trestu odňatia slobody. In: *Sociálna politika a zamestnanosť*: Mesačník Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. ISSN 1335-6461 2008, č. 6. s. 5.
- TOKÁROVÁ, A. 2003. *Sociálna práca*: Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce. 1. vyd. Bratislava: Akcent Print, 2003. 572 s. ISBN 80-9683-67-57
- TURAYOVÁ, Y. 2005: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. 1. vyd. – Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2005. 143 s.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 2009. *Smernica č. 7/2009 o záverečných prácach*. Nitra. 21. septembra 2009. prof. RNDr. Libor Vozár, CSc.

VAJZEROVÁ, E. 2008. Šanca odsúdeným. In: *Sociálna politika a zamestnanosť*: Mesačník Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. ISSN 1335-6461.2008, č. 6. s. 6.

VAVREČKOVÁ, V. 2005. *Supervízia v odbornej praxi*. Skriptá – učebné texty. Ružomberok: Edičné stredisko Pedagogickej fakulty, 2005, 46 s. ISBN 80-8084-0

ZÁHORA, J. a kol. 2007. *Prípadové štúdie z trestného práva hmotného*. 1. Vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2007. 201 s. ISBN 978-80-8078-172-9 24-5

Zákon NR SR č. 300/2005 Trestný zákon

Zákon NR SR č. 301/2005 Trestný poriadok

Zákon NR SR č. 305/2005 o sociálno právnej ochrane deti a sociálnej kuratele

Zákon NR SR č. 466/2008 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR č. 312/2001 o štátnej službe a o zodpovednosti a doplnení niektorých zákonov

Zákon NR SR č. 241/2001 o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 418/2002 Z. z.

Zákon NR SR č. 549/2003 o súdnych úradníkoch.

Zákon NR SR č. 550/2003 o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon NR SR č. 420/2004 o mediácii

Zákon NR SR č. 528/2005 o výkone trestu povinnej práce

Zákon NR SR č. 448/2008 o sociálnych službách.

ZEHR, H. 2003: *Úvod do restoratívnej justice*. Praha : 2003, s. 248. ISBN 80-902-998-1

PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A Prieskumný denník

70

Príloha A Prieskumný denník

FEBRUÁR – AUGUST 2009

Navštívila som knižnice a to hlavne Krajskú knižnicu v Žiline, kde som sa oboznamovala s odbornou literatúrou. Definovala som si a spoznávala základne pojmy týkajúce sa témy. Navrhla som si základné ale nie celkom jasné ciele práce.

OKTÓBER 2009

Pri bližšom zoznamovaní sa s cieľom práce som si uvedomila nedostatky aktuálneho stavu mojej diplomovej práce. Po návšteve Matice slovenskej v Martine som pokračovala pri písaní teoretickej časti, kde som sa pokúšala skompletizovať obsah teoretickej časti. Ďalej som hľadala na webových stránkach informácie, ktoré by mi mohli pomôcť pri teórii ale aj pri empirickej časti. Na základe preštudovanej literatúry a platnej legislatívy zoznámili so základnými pojmami a oboznámili sa s našou problematikou stanoveného prieskumu.

DECEMBER 2009

Po hlbšom preštudovaní zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a zákona č. 550/2005 Z. z. o probačných a mediačných úradníkov začali venovať metóde obsahovej analýzy, kde sme si na začiatok vypísali analyzačnú jednotku, ktorú chceme skúmať. Následne sme si stanovili kategórie.

JANUÁR 2010

Na základe kategórií sme rozoberali a usporadúvali text analyzačnej jednotky do jednotlivých tabuliek, ktoré sme zostavili tak, aby samotné ukazovali náhľad na porovnanie kompetencií/ činností ,práv a povinností.

FEBRUÁR – MAREC 2010

V tomto období sme si výsledky popísali v diskusií a stanovili závery nášho prieskumu.

APRÍLA 2010

Po všetkým úpravách som dokončila diplomovú prácu.